

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Policratici Contenta

Johannes <von Salisbury, Bischof>

Parrhisius, 1513

Liber Secundus

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70332)

rens omniū est: Studuerat hec ab amplexu hospitis arcerē phēnissam: sed quia conciliatrix hospiciū uenit iā preualuerat: tacta dolore cordis intrinsecus mugit: quoniam ei mugitus pro gemitu est: hec eadem quotiens tremit filiis suis preuidet aliq̄ quid metuendum: nisi forte parturiēdo laboret. Tunc uero uel omnino facit abortum: aut inutilem fetum parit: quia ut multum sepe cum parturiunt montes nascetur ridiculus mus. Hec sunt quibus totam uigilantiā suam uideas accommodare q̄ plurimos. Cetera de genere hoc adeo sūt multa: loquacem ut lassare queant fabium: quibus quecūq; domus institerit: eam nec ab ipsa salute arbitror posse saluari.

¶ Explicit liber primus.

¶ Incipit prologus in librum secundum.

Omnia cedunt in usum sapiētis: habētq; materiam uirtutis exercende quecūq; dicitur/ aut fiunt. Nā & oia eius negocia sunt: & dū rationis libramine rerum omnium vires persat prouida dispensatione quicquid ad beatitudinem proficit quasi quadam manu uirtutis apprehendit. Tu ergo diuine sapiētie tue argumento validissimo dupliciter fidem facis: dum & in tuis actib⁹ rectus incedis: et philosopharis in nugis alienis. Alacres itaq; exeant nuge nostre quas serenitas tua prodire iubet in publicum: ut cōiectores mathematicos cum quibusdam aliis nugatoribus introducant: quia quibus dedisti egrediēdi audaciā: securitatis quoq; fiduciam prestabis. Connectatur ergo inferiora superioribus: ut si quid in alterutris uiciosum aut deforme appauerit: benignitatis tue prudētia corrigatur.

¶ Explicit prologus libri secundi.

*Hō exemplo
alieno quē pos
se sua pagere.*

Polícraticí de Curialíu nūgís.

Omnia vana esse: et res ex fide sua cuiq; respondere.
Capitulum primum.

*Nota non esse
credendū som-
nijs et augu-
rijs.*

Rusticanū & forte offelli prouerbiū est. Qui somnijs & augurijs credit nunq̄ fore securū. Ego sententiā et verissimā et fidelissimā puto. Quid enim refert ad cōsequentiam re-ri: si quis semel aut ampli⁹ sternutauerit: qd si ossitauerit: quid deinde si vndecūq; sonū emiserit? Hec tamen ex causis quas phisici nouerunt aliquatenus ad eum pertinet circa quem fiunt. Esto/ dum aliena opera impedire aut promouere nō queant: sicut nec inania carmina aut supstitiose quedā ligature q̄ tota medicorū secta cōdemnat: licet hec ipsa a quibusdam eminentiori quodā nomine phisicā soleant appellari: phisicū etenim dicunt: cuius occultissima ratio est: vt humano sensu nequeat comprehendī. Nihil etenim est vel sit cuius ortum legitima causa & ratio nō p̄cedant. Et vt alius ait. Nihil sit in terra sine causa. Cōstat itaq; q̄ artificis nature manū nihil euadit. Ex quo cōsequēter patet: ad philosophiam omnia pertinere. Ego quidē quocūq; modo ista se habeāt: indubitanter credo illa sola nō esse respuenda que ex fide proueniunt et referūtur ad gloriā omnipotētis dei: cū scriptum uouerim. Omnia quecūq; in opere v̄ in verbo feceris in nomine dñi facite: in quo solo via hominis p̄sperat. Sic omnium sanctarū turba precessit. Guthbert⁹ signifer quidā gentis nostre in lege domini euāgeliū iohannis supponebat infirmis & curabantur. Beati stephani tunica superposita et mortuum suscitauit. Simbolum apostolicum demonia cū a quo portabatur curauit. Oratio dominica herbis dum legebātur aut dabantur ex fide dicta: sepissime contulit optatum salutis effectum. Beatus benedictus signo crucis vas mortiferū fregit: ac si pro signo lapidem intorsisset. Capitula euangelii vel gestata: vel audita: vel dicta: inueniūtur profuisse q̄ plurimis. Hec equidem & similia non modo licita: sed & utilissima sunt. Alia vero non tam cōtemnenda q̄ fugienda. Certum siquidem est q̄ diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Infideles aut reprobos: aut etiam hesitātes in fide: multis permittit deus ludificationibus subiacere. Omnia tamen tantum possunt quantum excipientis fides permittit. Vnde & iulius cesar nullo augurio nullave superstitione a quocūq; incepto potuit absterri. Cōtigit em̄

*Phisicum
quid dicatur.*

*Cōcor. j. lib. iij
ca. viij.
Job. v. ca.
Hō omnia ad
phiam prinē.*

*Colocen. iij.
et ar. l. in noie
dñi. L. de offi.
prefec. pret.
De guthberto
Nota p̄ euā-
geliū Jobis i
firmos sanari.
De orone do-
minica.
De beato be-
nedicto.*

*vt in. c. f. extra
de here. r. Job
c. iij. qui dubi-
us est in fide
i fideliter agit
et q̄ populator*

vt quāq; in affricam nauigio proficiscēs in egressu nauis prolabe-
retur: verso itaq; in melius omine: teneo te iquit affrica: eāq; ob-
tinuit: preterea calphurnia vxor eius ea nocte quam is in terra
ultimā gessit: vidit eum multis vulnerib; cōfectum in sinu suo
iācere: rogansq; vt die sequēti a curia abstineret: nō obtinuit ne
ille in vita sua aliquid timidum quocunq; auspicio egisse videre-
tur. In excidio massiliensium lucum qui diis sacratus haberef:
primus ausus est credere probās se ab omni superstitiōe alienū.
Beatus quoq; marcus euangelizandi causa alexandriam profi-
ciscens: cum nauem egressus rupisset calceū gratias agens iter
suum expeditum esse protestatus est. Si quis reuocatus fuerit
intereūdum: non ob id si quid in nomine domini fuerat inchoa-
tum pretermittat: nisi forte omnem reuocationem ominosam
esse corni persuadetur exemplo: qui coloris amisit venustatem
dum reuocatus a cornice progredi maluit q̄ manere. His vero
nugis mens incauta seducitur: sed fidelis nequaq; acquiescit.

est vastat rē.
vnde in euan-
gelio dī. fides
tua te saluauit

De brō mar-
co euāgelista.

De coruo qui
pdidit colorē.

¶ Non contemnēdas esse rerum omnino na-
turaliū significationes. Capitulum. II.

Non tamen licet omnia vana esse: fidemq; arguriis af-
ferere non habendam: ideo signorum que a disposi-
tione diuina ad erudiendam creaturam cōcessa sunt
fidem & fructum euacuo. Multipharie siquidē mul-
tisq; modis suam deus instruit creaturam: & nunc elementorū
vobis / nunc sensibilibium aut insensibilibium rerum iudiciis pro-
nt electis nouerit expedire: que ventura sunt manifestat. Futu-
ras itaq; tempestates aut serenitates: signa quedam anteceden-
tia preloquūtur vt homo qui ad laborem natus est: ex his pos-
sit sua exercitia temperare. Hinc agricole / hinc naute familiari-
bus quibusdam experimentis quid quo tempore geri oporteat
colligunt: qualitatem temporis futuri ex eo quod preterit me-
tientes. In qua re nec aues de quibus sermo precessit: parentis
nature beneficio arbitror destitutas. Mergus: alciones: cignus
archana nature frequēter aperiūt. Cū etenim circa mediū hye-
mis / altiones nidificare ouaq; fouere cōspexeris: de quindecim
dierū gratissima serenitate ne dubites: eosq; naute solēt diligen-
ti? obsuare: dicuntq; dies altiōite: quib; vix vltenuis flat? aura
sētif. ¶ Hos ad pcuratiōē pullorū suorū sibi a natura cōcessos
verisimiliter opinaberis. Cum vero fluminalium auiū corpora in

¶. lib. f. ca. de
omnibus.
De mergo / ale-
tione / r cigno.
Altiones quā
nidificant in
hyeme. xv. die
bus tempus
serenatur.

Polícratici de Curialíũ nugis.

*De cornice
clamante.*

aq̃s auidius mergi cõspit:imbres expecta. Cum clamorem cornicis audies matutinum/pluuiam petit:haut ideo credo q̃ fit diuinius illis ingeniũ/aut rerum fato prudentia maior: sed quia morantes in aere motus illius citius sentiunt in seipsis & inde hilaritatem concipiunt aut merorem. Nec mirum cum & grauiora animalíũ corpora ad exteriorum motus frequentissimè disponantur/& archano quodam nature consilio gerant elementis necessarium morem. Que enim animalium corporibus bona vel mala immineant:si se temporaliter/vel extemporaliter reddiderint tempora:ars phisicorũ regulis suis satis probabiliter cõprehendit. Futuram etiã sanitatem:aut egritudinem aut statum quem dicunt neutralitatem/fatalitatem quoq̃ ipsam ex precedẽtibus signis agnoscat:& interdum si causas nouerint efficacissime curant. Si vero vt verbo eorum vtãr causas ignorant quomodo curant? Nõ utiq̃ artis beneficio sed fortune:iudicium vero quod est signorum cognitione proferũt:& si difficile/sepe verissimũ est. Multis quoq̃ signis tranquillitas: et varie tempestatum forme procellarumq̃ produntur que velut in specula lune orbis insinuat. Ostendit namq̃ rubicundus color ventos/ceruleus pluuias:ex utroq̃ cõmixtus nimbos indicat furentesq̃ procellas. Letus orbis serenitatem nauigiis re-promittit: quam gestat vultu/precipue si quarto ortu is enim auctor certissimus est neq̃ obtusis cornib⁹ rutila:neq̃ infusa fuerit humore fuscata. Tunc enim totus & ille dies:& qui nascẽtur

*De medicis.
Fatalitas seu
pestilentia ex
pcedẽtibus si-
gnis agnoscit*

*De signis in
luna.*

ab illo exactum ad mensem vento pluuiãq̃ carebunt. Sol quoq̃ cadens interest vtrum equalibus gaudeat radiis / an obiecta nube rutillet/vtrum solito splendore fulgidus/an e ventis vrgẽtibus igneus/niue sit pallidus an pluuiã sit impendente maculosus. Aer vero & mare ipsum/nubiumq̃ magnitudo vel species/plurimum afferunt instructionis. Sed & aues et pisces futurorum certissima prodũt signa que Virgilius & Lucanus diuino comprehenderũt ingenio:sed & Varro in libris noualib⁹ dum sollicitos instruit nautas.

De signis sol.

*De signis
aeris/maris/
et nubium.
De signis au-
um & pisciũ.*

¶ Signorũ alia esse vniuersalia: alia particularia:& qd signifi- cet geminatio solis. Capitulu. III.

*De geminatio-
ne solis.*

¶ Ve vero in sole & luna fm naturam signa contigerint certissima sunt / & auctorum multorum testimonio comprobata. Solem quis dicere fallum audeat? Quotiens ergo sol in celo videbitur geminari: inundationem aquarum subiectus orbis expectet. Et licet a ra

ritate sui miraculis videat accedere: op⁹ tamen nature est: que quidē soles nō gemit: sed nubē similimā facit: vocaturq; pareliō. Est etenim pareliō nubes similima soli: signum quidē commune multis: & si nō generale. Signorum quidē alia particularia: alia vniuersalia sunt. Particularia vero faciunt singulis/vniuersalia multis aut vniuersis. Vtraq; autē modo ex clemēti dispositione creatoris/mōdo ex natura rerū:mōdo ex malicia demonum homines deo pmittēte ludificantū prouenire dicunt. Sed que & quō quave de causa: iudicium quidem difficile est & frequenter incertum: & sepe alti⁹ q̄ vt ab hominibus valeat expediri: eis tamen licentiori vanitate mathematicorū referti sūt libri. Eneas matre dea mōstrāte viā: data fata secutum se asserit: eo q̄ egrediēti lucifer: qui & venus donec ad ytaliam perueniret appauerit auspicianti. Defectus solis varios: luneq; labores: rerum euentibus curiositas humana coaptat.

¶ De signis que precesserunt excidium hierosolimitanum nouissimum. Capitulum. IIII.

Etus narrat hystoria sic dicta q̄ est auctor eius incertus: et vetera refert q̄ imminente hierosolimorū excidio eclipsis lune per duodecim noctes continuas etiam in remotissimis locis protracta est: forte significans iudaice perfidie & superstitionis erroris euersionē/que christo per predicationem apostolicam mundo illucescente rectissime contigit. Scriptum est enim. Stultus mutatur vt luna: sapiens vero cum sole permanet. Alia quoq; q̄ plurima diuino super incredulos imminente iudicio acciderunt: que si per singula prout ab auctoribus digesta sunt cepero enarrare: vel sola hec proprium tempus desiderabunt & ocium. Pauca tamen auctore iosepho cōpendioso sermone percurram: eo q̄ ad roborandam fidem nostram proficiunt: et ad retundendam obstinatam perfidiam iudeorum. Quadraginta nāq; post admissum piaculū continuis protracta annis impiorum pena differtur. In quibus et apostoli omnes/ precipue tamē iacobus qui dicebatur frater dñi/hierosolimis episcop⁹ cōstitutus indefinentur populum cōmisse impietatis et feralis: ausi de scelere commonebant: si forte possent cōmissi penitudinē gerere. Si possent flere p̄ scelere: & si vltices penarum flammis/lachrimarum vbertate restringere. Oñedebat nāq; eis deus per suā patientiā q̄ ipsorū quereret penitentiā: quia nō vult tm̄ deus mortē peccatoris: quātū vt cōuertat et viuat. Mollire autē adhuc mētis eorū duriciam nitebatur

Pareliō qd sit.
Signorū alia sunt vniuersalia/alia particularia.

Eneelucifer apparuit.

Hystoria veterū durdicatur.

Ecc̄i. xxvij.

Iosephi dictū

Jacob⁹ q̄ dicebat frater dñi ep̄s hierosolimis cōstitut⁹ ē.

Ezechielis.
xvij. 2. xxxij.

*Josephi com-
mendatio.*

*De stella p̄ful-
gente simili
gladio.*

*Xanticus.
De fulgore lu-
minis magno
in nocte.*

*De vitula que
in sacrificio
sgnū peperit.
De ianua ma-
xima ⁊ ponde-
rosa vltro
aperta.*

*De mēse arte-
mesio vocato
mayo apud
nos.*

*De curribus
et quadrigis/
et acieb⁹ in ce-
lo visis.*

*Iesus filius
anane.*

diuina maiestas/signis et prodigiis celitus datis:terroresq; si-
mul & minacem dexteram ostendendo/potius q̄ inferendo: de
quibus supradicti hystoriographi fides: vt in ceteris etiam in
hoc sufficiens erit. Relegam⁹ ergo qd in sexto hystoriarū suarū
libro de his ipse signauerit iosephus. Sed infelicem inquit ple-
bem teterrimi quidem homines et deceptores falsa vaticinan-
tes suadebant: vt euidentibus signis et iudiciis iracundie & in-
dignationis diuine non crederent: quibus aperte futurum & vr-
bis et gentis presagabatur excidium. Sed velut afflati & amen-
tes: & qui neq; oculos neq; animas in se haberent spernebāt om-
nia que celitus nunciabantur. Etenim stella prefulgens/ gladio
per omnia similis/ imminere desuper ciuitati & cometes: pre-
terea exicialibus flammis ardere visa est per totū annum. Sed
et ante excidii tempus ac belli: cum populi ad diem festum con-
uenirent octaua die mensis xantici qui est aprilis tempore noc-
tis hora nona tantus luminis fulgor aram templumq; circum-
dedit: vt putarent omnes diem clarissimum factum: & per-
mansit spacio hore dimidie. Quod imperitis quidem & igna-
ris prosperum videbatur: sed legisperitos & probos quosq; do-
ctores non latuit exitiale portentum. In eadem quoq; festiui-
tate vitula sacrificiis admota & aris assistens: inter ipsas mini-
strorum manus enixa est agnam. Sed & ianua interioris edis
que respiciebat ad orientem cum esset ere solido induta ac per-
inde immensi ponderis que vix viginti viris sumo conatu im-
pellentibus clauderetur ferreis quoq; vectibus & feris munita
ac pessulis in altum demissis teneretur obstricta: repente hora
noctis sexta prima & xx. die mensis apparuit sponte patefacta.
Sed & transacto die festo post aliquot dies prima & xx. die mē-
sis arthemēsii qui apud nos maius vocatur prodigiosus appa-
ruit visus & fidem pene excedens. Quod vere falsum putaretur
nisi oculorum fidem confirmasset malorum consecuta per-
niciēs. Etenim prope solis occasum visi sunt currus & quadrige
in omni regione per aerem et armatorum cohortes miscerini-
bibus: & vrbes circumdari agminibus improuisis. In alio item
die festo qui penthecostes appellatur noctu sacerdotes ingressi
templū ad ministeria ex more complēda: primo quidem mot⁹
quosdā strepitusq; senserūt: tum demū voces subitas audiūt di-
cētes. Migrem⁹ hinc/ imigrem⁹ ex sedib⁹ istis: additur his etiā
aliud terribilius. Etenim quidam ananie fili⁹ iesus nomine vit-
plebeius & rusticus ante quartum belli annum cum ciuitas &

in pace & abundantia perduraret in die festo tabernaculorum repente clamare cepit. Vox ab oriente: vox ab occidete: vox a quattuor ventis: vox super hierosolimam & templum: vox super sponfos et sponsas: & vox super populum: & indefinenter diu noctuq; per omnes plateas circumiens hec clamabat vsque quodam primores ex populo viri: velut ifausti presagii indignatione commoti correptu hominem multis verberibus afficiunt. At ille nequaquam pro se aliquid loquens. Sed nec eos quidem qui circumsteterant deprecans: easdem voces pari obstinatione & clamore repetebat. Tunc principes intelligentes vt res erat numinis esse in viro motus: perducunt eum ad iudicem romanorum: apud quem flagris ad ossa vsq; laniatus: neq; preces neq; lacrimas fudit. Sed eadem vocem miserabiliter & cum quodam eiulatu emittens per singula pene verbera proferebat/ addens etiam hoc ve/ve hierosolimis. Prosequitur & aliud idem hystorographus maiore gestum miraculo dicēs oraculum quoddam in sacris litteris repertum qd per idem tempus virum designaret ex eorum regione processurum: qui totius orbis potiretur imperio. Cuius oraculi presagium idem hystorographus vespasianum declarare suspicatur. Sed vespasianus non aliis q̄ illis solis gētibus que romano imperio videbant subdite dominat⁹ est. Vnde iustus ad christum hec responsa referuntur/ ad quem dixerat pater. Pete a me & dabo tibi gētes hereditatem tuam & possessionem tuam terminos terre: & cuius per idem temp⁹ per apostolos suos. In omnem terram exiuit sonus eorum & in fines orbis terre verba eorum.

Quanta fuerit calamitas obsessorum: & obstinate malicie quis fuerit finis & que pietas titi. Capitulum. V.

Tne tot & tanta mediocri plage aut perfunctorie indignationis dei aduersus impenitentiam iudeorum signorum precessisse videantur indicia: calamitatem intolerabilem: excidium irreparabile/reprobate & excecitate gentis inauditam et amctis seculis incognitam seruitutem succinctus sermo percurrat. Quātis ergo malis tūc vniuersa mulctata sit: atq; ipsa iudee terra: bello: fame: igni: cedibusq; vastata sit/ q̄ta populoꝝ milia patres simul cū coniugib⁹ ac paruulis liberis absq; numero & absq; discretionē trucidati sūt: que etiam diuersarum vrbium obsidiones: sed & ipsi⁹ magnifice & famosissime ciuitatis hierusalem quanta vastitas/ & quanta

Qualiter plebeius clamatus fuit dicitur ad iudicē romanū vbi vsq; ad ossa fuit laniatus.

De oraculo in sacris lris in uēto cōtinēte ex regione iudeorū dñm orbis processurū.

ps. ij.

ps. xvij.

De magnificāca & famosissimā ciuitate hierusalem.

Danielis. ix.

Luctuosa tragedia.

Metrum grece
latine mensura
dicitur.

fuerit diuersarum mortium strages: quis p hec singula bellonꝝ
extiterit modus: & vt fm id quod prophete dixerant. Ab omnia-
tio desolationis in ipso quōdam dei famosissimo collocata sit tē-
plo: atq; ad vltimum cuncta ignis populatus sit & flamma con-
sumpserit: si quis plenius nosse vult/hystoriam iosephi relegat.
Nos vero ex his ea tantum que ad explanationem suscepti os-
peris sufficiunt assumemus: in quibus refert q̄ ex omni iudea
populi in die solemni pasche hierosolimam velut exitiali qua-
dam manu cogente conuenerant. Quos tricies centena milia
dicit hominum fuisse/iusto scilicet dei iudicio tēpore hoc vltio-
nis electo: vt qui in diebus pasche saluatorem suum & saluato-
rem christum domini / cruentis manibus & sacrilegis vocibus
violauerunt in ipsis diebus velut in vnum carcerem omnis mul-
tudo conclusa feralis pene exitium/quod merebatur exciperet.
Preteribo sane que in eos/vel gladii cede/vel aliis belli ma-
chinis collata sūt explicare: ea tantummodo que dire famis exitio
pertulerunt supradicti hystorographi sermonibus proferā:
quo legentes hec intelligant q̄tum piaculi sit audere aliquid in
christum: & q̄ grauibꝝ ausa suppliciiis experiētur. ¶ Age itaq;
quintus iosephi hystoriarū liber ponatur in medio: ex quo om-
nis eorum luctuosa tragedia pernoscatur. Diuitibus autem per-
manere inquit aut perire vnum atq; idem erat. Si enim in vrbe
permanissent facultatum suarum causa/crimine obiecto quasi
qui de transfugiēdo cogitarent/perimebantur. Necessitas vero
famis: facticiorum extollebat arrogantiam. Et vtrumq; simul
inedia cum temeritate crescebat. Publice vero frumentū nusq;
omnino erat: sed irruentes vrbis predones perscrutabantur do-
mus: & si quid inuenissent tanq̄ de his qui sefellerant penas sur-
mebant: si vero non inuenissent: nihilominus tanq̄ eos qui oc-
cultius et diligentius absconderant cruciabant. Iudicium vero
haberi ab eis pabula capiebāt hoc ipso q̄ adhuc viuerent: & sub-
sistere corporibus videbantur/tanq̄ qui profecto iam interissēt:
nisi absconditos vsquam tegerent cibos: si quos sane tabescētes
macie vidissent hos cum venia preteribant: superfluum putā-
tes perimere quos paulo post assumeret fames. Multi tñ in oc-
cultis oī cēsu suo mercati sūt vnū metrū: si diuites frumēti ordei
si inferiores fuerunt/& concludentes se in interioribus quibusq;
penetralibus domus: nonnulli nec in panes confectas imo cru-
das fruges edebant. Alii vero inquātum vel necessitas vel me-
tus pmitteret excoquebāt. Et mensam quidē nullus expectabat

apponi: sed ex ipso semiusta igni rapientes / propria velut furtiva deuorabant: & erat infelicis ipsius sibi spectaculum miserabile: cum validiores quiq; inuenta diriperent. Imbecillibus vero nihil preter luctum superesset ac lacrimas. Et oim licet rerum acerbitates superaret fames: nihil tñ ita subruit atq; subuertit sicut verecundia. Quicquid enim saluis rebus pudore dignum est: id in hac necessitate contemnitur. Deniq; & vxores de viatorum manibus: & filii de parentum et quod est infelicius matres cibos de paruulorum manibus atq; ore rapiabant. Et cum dulcissimi liberi in manibus atq; ante ora positi tabescerent: exigua vite subsidia a detibus ipsis eximere nemo parcebat. Verum ne ipsos quidem infelices & perexiguos sumentes latebat cibos: sed continuo aderat predonum quis / & statim vt clausas cuiuspiam conspexisset fores: indicium credebatur esse q; intrinsecus positi ederent: & repente despiciatis foribus precipites irruerant: atq; ab ipsis (vt ita dicam) faucibus exprimetes: si quid forte in sumptu iam fuerat reuocabat. Verebantur senes si cibum vendicare tentassent: sparsis etiam criminibus mulieres trahebantur: occultare nitentes si quid forte deprehensum fuisset in manibus. Nulla senibus reuerentia: nulla erga paruulos miseratio: sed in exiguo panis fragmento paruulos inherentes: & ex ipso cui inheferant suspensos elidebant in terram. In eum vero qui raptores cibo preuenisset assumpto crudelius seuiebant: & excogitabant dira supplicia obturates infelicibus naturales digestionum meatus. Aliis vero preacutas fudes per eadem verenda adigentes. Horresco que gesta sunt referes. Ad cofectionem post hec vnus panis aut ciati farine: miseros perurgebat: nam ipsi tortores patiebantur famem. Esset enim quodammodo tolerabilius si hec copulsi inedia facere viderentur: Sed vt vel prepararent sibi in posterum cibos / vel vt crudelitas exercitio conualesceret. In his etiam si qui forte furtim per stationes hostium pro colligendis herbis erupissent: occurreres eis qui se hostium manu effugisse gauderet: diripiebatur quicquid attulerat. ¶ Supplicantiibus autem: & terribile quoddam sibi nomen dei inuocantibus: vt vel partem aliquam ex his que secum mortis periculo quesierant indulgerent: nihil prorsus prebebant: sed hoc benefici loco cesserat: si comprehensum viuum licuisset euadere. ¶ His aut post aliquanta adiungit dicens. Iudeis vero cum egres- su vrbeis ois pariter spes excludebatur salutis: & inualescens acer-

¶ Imbecillibus
lacrime
superesse.

¶ Mirabilia

¶ Iuuenalis in
vii. satyra.

¶ Tortores.

bitas famis: domos simul & familias gentēq; vastabat: ita vt penetrabilibus strata iacerent mulierum pannulorumq; cadauera: per plateas vero infelicium senum corpora fame magis q̄ etate consumpta: iuuenes vero atq; omnis etas robustior velut simulachra quedam in viis & egressibus oberrabant: corruētes quocūq; loci gressum surripuisset inedia. Sepelire autem cadauera proximorum: nec defunctorum multitudo: nec virium debilitas permittebat: simul & pro vite sue incerto vnusquisq; verebatur. Deniq; aliq̄ti supra eos quos sepeliebāt aīmas emisere: multi etiam dum prosequuntur funera priusq; ad sepulchrum veniretur efflabant: sed nec plactus ex more defūctis exhibebatur aut luctus: quia hoc totum sibi vendicauerat fames. Sed nec ariditas inedia humorem cuiq; reliquerat lacrimarum. Obsederāt ciuitatem profunda silentia: & nox plena mortis cuncta cōtexerat: quibus malis omnibus grauiores soli vigeabant predones: qui ne sepulchra quidem diripere: & spoliare cadauera illicitum ducebant: non tam predam petentes q̄ scelus irratione cumulantes: & aciem gladiatorum suorum in cadauerum obtuncatione probantes. Interdum etiam in nonnullos adhuc spirantes / muro examinandus agebatur quod alii semineces cum viderent: supplices dexteras pretendebant vt in se quoq; beneficii loco cōuerterent scelus: quo scilicet cruciatibus / famis velocius absorberentur: sed nouo crudelitatis genere necem quam sponte inferebant: si rogarentur negabant. Cum tamen vnusquisq; deficientium cum gemitu retorqueret oculos ad templum: non de morte propria dolens: sed de impunitate predonum quos superstites relinquebant: & primo quidem sumptu publico sepelire mortuos iusserant fetoris intolerantia: vt vero omnē sumptum cepit vincere multitudo morientium: de muro cadauera precipitabant. **C**At cum tytus circuiens peruidisset repletas mortuorum cadaueribus valles & humani corporis tabo patriā terram rigari: cum ingenti gemitu eleuatis ad celum manibus deum inuocat testem hoc sui causa non prouenire: sed se sustinere ista inuitum. Et post aliquāta iterum iosephus talia quedam prosequitur. Non cunctabor inquit proferre que sētio. Arbitror enim q̄ etiam si aduersus impios ciues / romanorum paulisper arma cessassent: aut terre hiatu / aut aque diluuiio: aut sodomitanis ignibus aut fulminibus celitus supplicium tortis ciuitas: dependisset: que multo infaustiore illis qui hec perpessi sunt &

*Nota mores
viliſſimorum
hominum.*

*Cadauera pre
cipitabantur
de muro.*

nēquiores virorum presentem hanc protulisset etatē pro quibus omnis gens pariter mereretur extingui. Sed & in vi. libro de eisdem talia scribit. Et eorum inquit qui per totam ciuitatē famis inedia corrumpebantur multitudo innumerabilis erat: quorum nec explicari miseria potest. Per singulas nāq; domos sicubi aliquid fuisset cibi repertum: bella continuo et cedes inter caros ipsosq; parentes ac liberos nascebantur: dum non solum e manibus: sed ex ipsis etiam faucibus inuicem cibum rapere certabant. Fides autem nec mortuis erat. Sed & ipsi cum iam spiritum exalarēt perscrutabantur a predonibus: ne cui forte intragremium cibi aliquid refideret. Alii autem per inediam hiantes: velut rabidi canes huc atq; illuc ferebantur: & quasi insania quadam exagitati in easdem domos sub momento temporis iterum ac sepius iruebant. Omnia tamen necessitas vertebat in cibum: etiam illa que nec mutis quidē animalibus edere vsq; fuit. Ad vltimum ne loris quidem vel cingulis aut ipsis etiam calciamentis abstinerunt. Porcorum quoq; indumenta detrahentes conficienda dentibus ingerebant. Nonnulli & feni veteris festucas edebant: sed & de quisquiliis collectis parissimū pondus dragmis quattuor distrahebant.

¶ De maria que vrgente fame comedit filium.
Capitulum. VI.

Sed quid opus est per hoc pondus illius famis explicare cum gestum sit ibi facinus quod neq; apud grecos/ neq; apud barbaros illius vllus accepit auditus: horrendum quidem dicitur: auditu vero incredibile. Equidem libenter tam immane facinus ne quis me crederet monstruosa narrare siluissim: nisi multos memorie nostre viros testes cōmissi sceleris habuissim. Porro vero ne aliquid in hoc prestare patrie me arbitror: si subtraham eorum verba quorum pertulit facta. Mulier quedam ex his que vltra iordanis aluuiū cōmanebāt: nomine maria eleazari filia: de vico bethoron quod interpretatur domus ysopi genere & facultatibus nobilibus: cum reliqua multitudine que confluxerat hierosolinis reserta: cōmunem cum omnibus obsidionis casum ferebat. Huius reliquas quidem facultates: quas domo in urbem conuexerat tyranni inuasere: si quid vero reliquiarum ex magnis opib; fuerat quib; victum quotidianum pertenuem duceret: irruent

Nota maximum facinus

Polícratici de Curialū nugis.

Satellites
predonum.

Qualiter m̄
iugulauit fili-
um et coquit
medietatē.

Matris verba
ad incitādum
p̄dones vt cō-
medāt de filio

tes per momenta predonum satellites rapiebant. Pro quibus ingens mulier velut infania iam quasi ex indignatione fatigabatur: ita vt interdum predones maledictis in necem sui & cōnitiis instigaret. Venim cum neq; irritatus quisq; neq; miseratus eam opprimeret: & si quid forte cibi fuisset quesitum ab ea: id ab aliis quereretur: nec iam vsq; reperiendi copia fieret: famis autem dira visceribus ipsis insisteret ac medullis & ad furorem perurgeret iam inedia: fame et ira pessimis vsa consultoribus: contra ipsa iam armatur iura nature. Erat namq; ei sub vberibus paruulus filius: hunc ante oculos ferens inquit: infelicis matris o infelicioꝝ fili/in bello fame & direptione predonum cui te reseruabo? nam & si vita sperari posset: & iugo seruitutis romane vrgemur. Sed nūc etiam ipsam seruitutem preuenit fames. Predones vero vtraq; vi grauiores perurgent. Veni ergo o mīnate. Esto matri cibus/predonibus furor: seculis fabula que sola deerat cladibus iudeonum. Et cum hec dixisset simul iugulat filium. Tunc deinde igni superpositum torret: et medium quippe edendo consumit: medium vero reseruat obiectum. Et ecce confestim predones irruunt ab vste carnis nidore cōcepto: mortem minant /nisi sine mora cibos quos paratos senserāt demonstraret. Tum illa. Partem inquit vobis optimam reseruauī. Et continuo que superfuerāt membra retexit infantis. At illos repente ingens horror inuasit: et crudeles quibus animi diriguere: vox faucibus interclusa est. Illa vero truci vultu: & ipsis etiam predonibus truculentior: meus inquit hic filius est: meus est partus: & facinus meum est. Edite nam & ego prior comedi que genui. Nolite effici aut matre religiosiores: aut femina molliores. Quia si vos pietas vincit & execramini cibos meos: ego que iam talibus pasta sum: ego his iterum pascar. Post hec illi territi trementesq; discedunt: qui hunc solum ex omnibus facultatibus suis misere matri reliquerant cibum. Repleta est autem confestim vniuersa ciuitas nepharii sceleris, nuncio: & vnusquisq; ante oculos facinus quod perpetratum fuerat adducens: tanq; si ipse hoc perpetrasset horrebat. Omnes autem quos famis necessitas perurgebat: festinabāt magis ad mortem: beatos dicentes eos quibus contigit interiisse: priusq; talium malorum polluerentur auditu. Hec quidem iosephus.

¶ De numero occisorum: captiuorum / & peremptorum fame. Capitulum. VII.

Quem vero tanta calamitas inuenerit exitum eodem auctore per paucis adnectam. Colligens enim supradictus hystoriographus omnem numerum peremptorium: vel fame: vel ferro: undecies centena milia designauit. Ceteros vero latrones vel fiddarios ac predones: post vrbis excidium mutuis interuisse declarauit vulneribus. Electos autem quosque iuuenum quos decor corporis & proceritas commendabat: ad triumphum dicit esse reueruatos. Reliquos autem qui supra. xvii. annos agebant etatis: vinctos ad opera egypti: per metalla destinatos: vel per ceteras prouincias esse dispersos. Alii quidem vt ad ludos gladiatorios. Alii vt ad bestias traderentur. Si qui vero intra septimum & decimum etatis reueruati sunt annum: per diuersas prouincias in seruitutem distrahi iussi sunt: quorum numerus vsque ad nonaginta milia perductus est. Hec vero omnia gesta sunt secundo anno vespasiani imperii iuxta ea que ipse dominus et saluator noster iesus christus predixerat: quippe cum ea que gerenda erant tanquam presentia videret. Tunc cum secundum euangeliorum fidem videns ciuitatem fleuit super eam: et velut in auribus eius prolocutus est hec verba. Si agnouisses inquit et tu in hac die que ad pacem tibi sunt: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis: quia venient in te dies & circumdabunt te inimici tui vallo: & circumdabunt te: & perurgebunt te undique: & ad solum redigent te: & filios tuos in te. **I**n hunc modum quam plurima diuine comonitionis tonitrua publice induratis auribus resonabant quousque sanguis iustorum: sed & ipsius iusti singularis & vnici qui ab impiis inique effusus est: iusto dei iudicio quereretur. Attriti sunt ergo plagis/bellis strati & a patris sedibus diuine indignationis excisi turbine: vt in vrbe gloriosissima: ne lapis super lapidem remaneret: fuitque populi indurati & quouis lapide durioris tribulatio tanta quanta non fuit ex quo gentes esse ceperunt vsque ad diem hanc

Undecies centena milia fame vel ferro perierunt. Reueruati ad triumphum.

Destinati ad metalla.

Destinati ad bestias.

Destinati in seruitutem.

Hec sunt secundo anno imperij vespasiani.

Luce. xix.

Xpi verba supra ciuitate.

Actus. ii.

¶ De peregrinatione fidelium quos sub ea tempestate seruauit christus apud pellam. Capitulum. VIII.

Ecclēsia vero que fuerat hierosolomis congregata diuinitus transire iussa est trans iordanem ad oppidum quoddam nomine pellam quo ablatis ex vrbe cultoribus dei celesti fieret vindicte locus que in urbem getemque sacrilegam fuerat exercenda. Quod & Eusebius cesariensis in ecclesiastica bystoria plenius refert.

Eusebius cesariensis.

Polycratici de Curialiū nugis.

¶ Testimonium quod perhibet iosephus christo.
Capitulum. IX.

ET quidem hec omnia rectissime passi sunt qui in fili-
um dei manus sacrilegas extendere presumpserunt
cum testimoniis scripturarum & virtute mirabiliū
operum ipsum esse christum domini constaret. Vnde
de iosephus. Fuit autē huiusdem temporibus iesus sapiens vir: si-
tamen virum eum appellare fas est. Erat enim mirabiliū ope-
rum effector doctorq; hominum eorū qui libenter que vera sūt
audiunt: & multos quidem iudeorum: multos etiam ex gētib⁹
sibi adiunxit. Xpūs hic erat. Hunc accusatione primorū nostre
gentis virorum cum pylatus in crucem agendum esse decreuis-
set: non deseruerunt eum hii qui ab initio ipsū dilexerant. Ap-
paruit enim eis tertia die iterum viu⁹: sicut quod diuinitus inspi-
rati prophete: vel hec vel alia de eo innumera miracula futura
esse predixerant: sed & in hodiernum diem xpianorū qui ab eo
nuncupati sunt & nomen perseuerat & genus.

De hoc vide i
passionibus.
Xpiani sūt vo-
cati a xpo.

¶ De vespasiano qui cecum & claudum curas
se legitur. Capitulum. X.

Vespasianū quoq; iudee vastatorem prēm⁹ tyti hie-
rosolimorum piissim⁹ euerforis: vt quibusdam scri-
ptoribus placuit miraculorum signis ad faciendam
vindictā dei digitus excitauit. Ip̄m nāq; necdum im-
peratorē: quidā e plebe luminib⁹ orbat⁹: itēq; alius claud⁹ cru-
re debilis sedentem pro tribunali pariter adierūt: orantes operi
valitudini: eo q̄ sibi foret in quiete monstratum: oculos restitu-
endos si eos ille inspiceret: & crus debili roborandum si illud di-
gnaret calce contingere. Orantibus amicis inuitis licet vtrūq;
tentauit: nec defuit euentus/imperium quoq; eius & interitus
vitellii & ottonis qui sedo neroni successerant: pluribus celestis-
um signis prenuiciatum est & pro parte stupendis.

Tit⁹ piissim⁹
euerfor hiero-
solimorum.

Cecus et clau-
dus qualiter
venerunt ad
vespasianū vt
eos sanaret.

¶ Signa esse que contra naturam fiunt. Capitulum. XI.

Que vero huiusmodi stupore digna in his cōtingunt
plerūq; signa esse non ambigit quisquis euangelice p-
missionis fideliter meminuit cum scriptum sit. Erunt
signa in sole & luna & stellis &c. Ea tamen que hic
prenuiciantur: sine preiudicio sententie melioris ea esse intelli-
genda arbitror / que in his contra naturam fiunt quale est q̄ in
passione domini sol obscuratus est / velum scissum / petre rupte /
monumēta aperta / & scōrum corpora qui dormierant surrexe-

Luce. xxi.

Que apparu-
erunt signa in
passione dñi.

nūt. Naturalis etenim eclipsis esse nō potuit que nisi lunarē corpis obiectu ptingit/cū constet pridie lunā quartadecimam extitisse: nisi forte quis de iudaica perfidia incredulitatis sue solacium mutuetur: asserens cum eis venerem tunc in ecliptica linea soli fuisse oppositam: que quidem magna est: et vt astrologi tradūt sola de quinque sideribus de nocte vmbra de se emittit vt luna. Quod quia nec ratio probat nec auctoritas aut fides approbat repudiatur vt fictile. Si enim adeo luminosum est veneris corpus quomodo tātas parit tenebras? ¶ Dyonisi⁹ ariopagita in epistola ad polycarpū scribit se et plures alios philosophātes tūc vidisse lunam soli incidentem: & quidem contra naturam. Ommino enim erat coitus tempus: quod ei postmodum paulo predicante conuersionis dedit occasionem. Scio tamen plures aliter hinc locutos. Sed dyonisium prefero: quia quod vidit scripsit alii proprias sequuntur opiniones. ¶ Sunt autem signa plerūq; non modo naturalia: sed et generalia: sicut illud q; domino moriēte tenebre facte sunt per vniuersam terram ab hora sexta vsq; ad horam nonam. Et quod in eis particulare est: aut minus naturale: capacitatem generis temporis perpetuitate compensat. Mors etenim illa moyfi faciem detexit vniuersis: perpetuam duriciam scidit: et resurrectionis primitias ī eternā leticiam introduxit. Illa quoq; que diem iudicii preuenire dicunt: per dies quindecim: si tamen futura sunt: quoniam de canonica scriptura firmitatem non habent: nature legibus minime subiacebūt/ dum tamen naturam hic/ vt in locis q̄ pluribus dicam⁹ solitum cursū rerū: aut causas occultas euētūū quarū ratio reddi potest.

¶ Nihil contra naturam auctore platone qui naturā dicit dei voluntatem. Capitulum. XII.

SI vero platonem sequimur qui asserit naturā esse dei voluntatem: profecto nihil istorum euenit cōtra naturam: cum ille omnia quecumq; voluit fecerit. Ille q; eodem dū rerum causas exequitur: finem omnium diuinam asruuit bonitatem. Optimus est inquit. Porro ab optimo longe relegata est omnis inuidia. Itaq; consequenter cuncta sui similia prout natura cuiusq; beatitudinis capax esse poterat effici voluit: quā quidem dei voluntatem certissimam rerum originē esse si qs ponat: recte eū putare p̄sentia. Et quidē sapiētia dei et bonitas q̄ reb⁹ oib⁹ originē p̄bet: natura rectissime appellat: cōtra quā utiq; nihil fit: quia dispositionē dei nihil euacuat: aut causas q̄ in mente illius qui fecit celos in intellectu ab initio cō-

Dyonisi⁹ ariopagita.

Que ex scriptura canonica nō firman^t nō subiace^t legibus nature.

¶ Platonis opinio.

ps. cxliij.

Ad pulchrā
deductionem
q̄ opera q̄ mi-
racula vident
ex occulta na-
ture dispōne
pcedunt.

Boetius in fi.
vl. x. liij.

1. Corin. j.

Cometa.

Comitia dice-
bant q̄ fiebāt
rome kal. Jan-
nuarij ad creā-
dū magistratū
vbi vniuersi
cōueniebāt.
Ione p̄ totū.

Joan. ij. ca.

1. Corin. j.

Signū qd̄ est

stiterunt: suo priuat effectū. ¶ Insunt itaq; rebus seminales eue-
tuum cause: & originarie rationes: que preordinato tempore in
suos procedunt effect⁹. Ex eo quidem mirabiles: non q̄ nullas:
sed q̄ occultissimas habeant rationes. Humor siquidem de inti-
mis terre viscerib⁹ ab arborum vel vinearum radicibus appeti-
tiua quadam virtute attrahitur: deinde quadam distributione
nature dirigif per plantarum membra: & cum sua decoctione
profecerit turgescit in surculos: & que ad sustentationem sui nō
indiget: in folia & fructus emittit: qui cum maturuerint/ in mur-
sta despumant: & sic per interualla temporum cōsuetō vsu vina
parturiunt. ¶ Si vero occulta dei quibusdam nature curri-
lis/ digestus & maturatus humor absq; temporis interstitio in
opinatum vertatur in vinum/ miraculum quidem est: quia alti-
tudo diuine dispensationis nostrū transcendit intellectum. Sed
vt ait sapiēs: cedat in scitie nubilus error/ cessant profecto mira
videri. Non tamen mirabilium dei fidem vel auctoritatem in-
fringo: sed altitudinem diuitiarum sapientie & scientie sue ple-
na humilitate veneror & ammiror: sciens quia quod stultum
est dei/ sapientius est hominibus. In multis etenim labi/ huma-
na infirmitas est/ sicut in nullo aliter sentire q̄ res se habeat/ āge-
lica vel diuina perfectio.

¶ Q̄ deus signis suā premunire dignaf creaturā. Capi. XIII.

¶ Hoc quoq; diuina miseratio est: q̄ signorum suorū in-
ditio ignorantiam nostram quandoq; premunit. Co-
meta siquidem apparente/ creduntur imminere con-
iuitia. An ignoras terris mutātem regna cometam?
Italie quoq; imminente excidio que signa cōtigerint: non nescit
quisquis aliquatenus rerum publicarum hystorias attigit: hy-
storiconum volumina que de rebus memorabilib⁹ scribuntur:
plena prodigiis sūt & ostentis. Deniq; sub helya & helyseo mul-
ta fidei & virtutis signa precessisse nō ambigis. Niniuite quoq;
signorum iudiciis penitentiam egerunt in predicatione iōne.
Infidelitas namq; signorum argumentis erigitur: & fides tene-
ra eisdē roboratur: vnde illud: qd̄ signū ostēdis nobis? Et iudei
signa querūt: greci sapientiam.

¶ Quid signum: & de somno.

Capitulū. XIII.

¶ Ic vero intelliguntur signa quecunq; quouis iudicio
diuinam homini innuunt volūtatem. Signum siqui-
dem est quod seipsum sensui: & preter se aliquid ani-
mo ostendit. Quedam tamē signa sunt que nulli cor

poralium sensuum aliquid ostendunt: sed animo cuiuscumque rei specie mediante: aut citra mediū difficultatem verum falsūve frequenter ingerunt. Signa etenim interdum vera: interdum falsa sunt. Quis nescit somnionum varias esse significatiōes: quas & usus approbat: et maiorum cōfirmat auctoritas? In eis utique quoniam somnus est animales virtutes sine sensus qui dicuntur corporis et sunt anime quiescunt: sed naturales intenduntur. Cōtingit interim ut animus corporis exercitio releuatus in seipsum liberius redeat: et veritatem nūc per figuras et enigmata: nunc immediata facie licentius contempletur. Quod et illum nō latuit qui somni depingens portas: alteram eburneam: alteram corneam finxerit: cum & cornu sit pennium visui/ qui non frequenter errat: & ebur nature densioris: & usque ad extremam tenuitatem rasum nullo visus acumine penetretur. Hoc quidem detibus: illud oculis verioribus similis est. Hinc vera somnia: hinc falsa ad celum mittunt insomnia manes.

De speciebus somnionum / & causis / & figuris / & significatiōibus. Capitulum. XV.

Sunt autē multe species somnionum: & multiplices cause: & varie figure & significatiōes. Aut enim insomnium: aut fantasma: aut somniū / aut oraculū: aut visio est. Porro insomnia ex ebrietate vel crapula: aut variis passionibus corporis / affectuumque tumultibus & reliquiis cogitationū frequentissime oriuntur. Vnde & male sanis amantium mentibus insomnia nunquam desunt: quod prudenter innuit maro. Anna soror que me suspensam: insomnia terrenis. Multa viri virtus animo multosque rearsat: gentis honos / herent infixi in pectore vultus. Verbaque nec placidam / membris dat cura quietem. Hanc quoque dolentium: aut gaudentium: aut quos timoris vexat angustia: aut imoderate cupidinis ardor accendit non pretereunt passionem. **F**antasma est cum rerum ignote videntur species: qualitate vel quantitate: aut partium modo vel numero a natura discrepantes: ut si forte nec pes / nec caput viri reddatur forme dum tetrum desinit in piscem: mulier formosa superne. Has quidem species ex infirmitate mentis & corporis tradunt phisici provenire: eanumque causas magis attendunt quam ex eis aliquas significatiōes. In quo genere & ephialtes / quo quis variis pressuris quodam quasi interuigilio sed somno potius inquieto / opinans se vigilare cum dormiat putatur ab aliis quo interim pregruari conuenerandum arbitrantur. Queque

Insomnia

Insomnia

Insomnia

Insomnia

Insomnia vñ
proveniunt.

Virgil. in pñe
ci. qñ lib.

Fantasma
quid est.

Fantasma vñ
procedat.

Virgil. in pñe
ci. qñ lib.

dem omnia medicorum potius indigent cura q̄ ventilatiōe no-
stra: presertim cum nihil in eis verum appareat nisi q̄ verissi-
me sunt & molestissime passiones. ¶ Somnium vero cuius
appellatio communis est: licet in specie ppria cēseat: per que-
dam inuolucra rerum gerit ymagines / in quibus coniectarū p̄-
cipue disciplina versatur: & nunc suum cuiusq; est: nunc alienū /
modo commune: interdum publicum aut generale est. In his
vero omnibus qualitas personarum rerum & temporum dili-
gentissime obseruatur: vt enim ait nestor. De statu publico re-
gis credatur somnio aut eius qui magistratum gerit: vel re qui-
dem: vel rei vicina predestinatiōe: Aut si publice fortune signū
ostensū est multis: vt in eo q̄ pluribus ratiois ciuibus fm quos-
dam sibilla interprete de mysterio incarnationis reuelatū scri-
bitur. Hec quidem non modo incarnationis: sed passionis / ascē-
sionis post resurrectionem / aduentus quoq; secundi interpre-
docente & dictante spiritu patefecit archana: sicut in versibus
sibillinis manifeste reperies. Quorum istud (sicut in plerisq;
patrum scripturis inuenitur) initium est. Iudicii signum tellus
sudore madescet. Si vero apices capitales singulorum versuum
ex ordine coniungantur ad confundendam perfidiā iudeorū hoc
inuenietur expressum. Iesus xps: teio: sother nisi qd̄ in lingua la-
tina grecarum litterarum proprietates ad plenum non potuit ob-
seruari. Ipsos vero versus vt opinor apud beatū augustinum in
libro de ciuitate dei inuenies. ¶ Est ergo mystice visionis eius
caput / & summa intentio / iesum qui prefigurabatur indubitan-
ter esse filium dei viui: hominem verum / iudicem omnium / re-
gem eternum: remuneratorem sperantium in se / auctorem vi-
ti / eterne beatitudinis ex gratia largitorem. Re quidem vel rei
vicina predestinatione ideo dictum est: quia magistratus nunc
presens intelligitur nunc futurus. ¶ Excidium quippe numan-
cie iuniori innotuit affricano: dū adhuc esset pene miles. ¶ Dū
autimnus adultus aut prerruptus est / somnia frequentius eua-
nescent. Arborum namq; labentibus foliis insomniorum vani-
tas dñatur: quod & virgilius in libro in quo toti⁹ philosophie ris-
matur archana sensisse visus est: dum labentia folia apud infe-
ros variis somniis onerauit. ¶ Locorum quoq; diuersitas / va-
rias figuras quietis admittit: vt alia aliis / nunc horum: nunc il-
lorum somniorum vberiora sint. Locus namq; desertis aut pa-
lustris: eminentiori aut celebriori fantastiarum ymaginum / se-

Desomnio.

Nestor.

De p̄ sibilla
pluribus ciui-
bus romanis
de mysterio in-
carnationis re-
uelatum est.

Aerius.

Iesus christ⁹.

Augustinus.

Loc⁹ magnis
fantasticis.

cūdiō est. Res quoq; interdū manifestius: interdū obscurius
 aperitur: et nunc seipsam animo ingerit: nunc intīmāte alio de-
 claratur. Cum vero luce immediata seipsam infundit/visio est/
 ex eo q̄ plena & vera species sui/oculis videatur esse subiecta:
 quale est/ q̄ cassandra omnino non visum a quo alexander hau-
 stoveneno perimendus erat agnouit: quia eū quies ei represen-
 tauerat. Porro visionum alia manifestior est/ vt que clara rei oc-
 currit imagine. Alia profundiorē desiderat intellectū: vt cū
 rem admixta species figurarum obnubilat: sicut est q̄ gaio cesa-
 re transito rubicone bellū patrie inferente/ ad designādū terro-
 rem ciuū/ qui erant per cōciuis iniuriā opprimēdi. Ingens visa
 duci patrie trepidātis imago duci suo denūciās: ne conciuēs ar-
 mis ciuilib⁹ ipugnaret. Publici nāq; imago iperū: publici met⁹
 & cesario noie prostrate vrbis erat indicio. Q̄ si iperū nullam in
 veritate q̄ sic apparet/ credit quis fuisse imaginē/ hystoriarū
 fide cerciorabitur. Cum enim maiestatem vrbis principes visi-
 bili specie censuerint honorandam exquisito artificio muliebrē
 formam/ que orbem dextra contineret/ in eris materia fieri stu-
 duerunt. Ea vero perfecta in forma egregia venusta quātitate:
 partium apta dispositione membrīs quoq; condecētib⁹: & si-
 bi inuicem congruentibus vniuersis: cum non tam populi exa-
 minationem q̄ admirationē plena sui commendatione depo-
 siceret: quidam solas tibias tante moli perferende inhabiles esse
 causati sunt. Quibus faber respondit eas vsq; quaq; sufficere/ do-
 nec virgo pareret/ omnino credens impossibilem virginis par-
 tum. Quod & christo nato impletum est: ea corruēte & fracta:
 quia humanum contrahitur vbi diuinum imperium dilatatur.
Cum vero res per quietem alio nunciante clarescit: si tamen
 enunciātis honesta cuiq; persona sit & venerabilis in oraculorū
 speciem cadit. Est enim oraculum (vt ait quidā) diuina volun-
 tas ore hominis enunciata. Hominis vero appellatiōe cēsetur:
 quicquid in specie videt hoīs: homo/ angel⁹ sit an deus: an que-
 nis alia creatura: psona autē cuiusq; honesta ē & venerabilis: aut
 natura vt parētis: aut conditione vt dñi: aut moribus vt religio-
 si: aut fortuna vt magistrat⁹: aut religiōe vt dei angeli/ hoīs ve-
 sacris et cerimoniis diuinis consecrati. Ex quo apparet & si non
 simpliciter / tamen fm quid / personas arte coniectoria / non
 modo honestas: sed et detestabiles venerabilium nomine clau-
 di. **C**Sicut enim catholice religionis viri/ vero deo/ eisq; que

Hō de statua
 romane maie-
 statis in fora
 muliebrī erea
 facta, cui⁹ tibi
 dicebant ina-
 biles/ q̄ corruit
 tpe natiuitatis
 xpi: qz faber
 ei⁹ auctor dixit
 rat eā suffice-
 re quousq; vir-
 go pareret.

Oraculū qd ē
 hoīs appella-
 tione qd conti-
 neat.

St itaq; tā ad interpretationē somniorū q̄ ad reuelatio-
nē enigmatū et figurarum/ solerter attendenda rerū
significatio: que tanto multiplicior est q̄ vocum/ quā-
to ab operib⁹ nature/ opera vincuntur artificis imitā-
tis naturam. Si quis enī sermo tres aut quattuor habet signifi-
cationes/ statī polixenus est: id est multarū significationū. Om-
nis enim res quot habet aliarum similitudines: tot gerit earun-
dem signifiatiōes ita tamen vt maior nunq̄ minoris sit signum
Signa siquidē semper minora sunt. Inde est q̄ hominē substan-
tia queuis significat: vtpote cū hominib⁹ aliquid cōmune habē-
tem: quod et in figura reptilium petri: et ī locis pluribus scriptu-
rarum manifestum est. ¶ Porro quo similitudo expressior est/
eo magis cognata/ et familiarior est significatio. Similitudo ve-
ro aut substāialis est: vt q̄ ex gñe aut ex specie: aut accidētalis:
vt ex quātitate: aut ex qualitate/ aut variis accidētium formis/
aut imitationis est: vt cū qs alii quouis motu operis cōformaf.
Et hoc quidē modo potest creatura creatori esse cōsimilis: cū tñ
nullo substāiali vel accidētali participēt. Cause quoq; / suus cō-
formatur effectus: et reciproce causa si tamen minor est/ effectui
suo dicitur esse cōsimilis. Ceterum similitium rerum sicut idem
iudicium: ita et eadē nota est. Et quia signa frequenter eadē in
eo: vel maxime ars coniectoris apparet: si sub idētitate signorū
diuersitatem rerum/ cauta discretionē distinguit. Hec quidem
generalia sunt. Que vero sunt specialia singulorum: latius pa-
tent. Non tamen pretereundum est signorum vim pro qualita-
te personarum/ seueriorem aut mitiorem esse. Pecunie siquidē
contrectatio/ aliis letum/ tristēm aliis euentum denunciat. Sic
ex non apparentibus causis/ inopina veneris presentia/ ama-
ritudinem fortune frequentius ingerit. Vnde illud ysiphiles ar-
cheniorum lugentis extinctum: nunq̄ impune per vmbas/ atto-
nite mihi visa ven⁹. Si em̄ ex reliquis cogitationū aut cereris
bachive stimulis incitata ven⁹ occurrat/ infomniorum vanita-
ti recti⁹ applicabitur. Que omnia coniectorum disciplina/ qua
si vana contemnit/ iuxtra illud viri sapiētis. Somnia ne cures/
nam mens humana quod optat: dum vigilat sperat/ per som-
num cernit idiplum. Interdum tamen et per anthitesim/ rerū
sequenda sunt vestigia veritatis/ sicut cum magno pōpeio nū-
na immineret/ cōtraria visis vaticinata quies: leticiamq; vrbis/
populi tripudiātis preconia/ plausumq; theatri sui quasi re toti⁹
imperii bene gesta/ fortuna/ perituri ducis ocul⁹ ingerebat. Res

Petrus.

*Qualiter cre-
atura pōt esse
illis creatori.*

Signa gñalia

*Signa specia-
lia.
Qualitas per-
sonarum quid
operat in vim
signorum.*

Polícratíci de Curialiū nugis.

De somnio B. cesaris in quo visus est sibi matrē icesare

Ecclesia de formis quare figuratur.

Augustus cesar

Aplane regio est.

Platonis commendatio per socratem.

quoque que turpis et obscena est in superficie honestissime veritas quandoque substantiam gerit. G. cesar in minori etate in somnis sibi visus est matris incestare cubicula / & turpitudine soporis attonitus: cum rem ad mathematicos retulisset vniuersam terram ditioni eius subiitiendam respoderunt. Sic itaque magnanimi viri spes ad occupandum imperium erecta est. ¶ Denique ad speciem facti / quis vria iustior: quis dauid nequior aut crudelior: quem decor berfabee ad proditionem homicidium et adulterium inuitauit? Que quidem omnia contrarium faciunt intellectum cum vrias dyabolus: dauid christus: berfabee peccatorum labe deformis ecclesia figuretur. Frequens tamen & quasi regulare ius est vt a similibus ad similia recurat interpretatio: verum hanc visionum quas quies inducit diuisionem / per opposita non fieri / certum est: cum eadem pro parte sit visio / aliunde oraculum: & propter rerum figuras possit somniis aggregari: & vniuersas eorum species quandoque contingat: quod & studiofis scripturarum planum est. Visio affricani apocalipsis apostoli: danielis & et ezechielis oracula / somnia pharaonis et ioseph: eorum que dicta sunt faciunt fidem. Personis quoque quibusdam veritas frequentius illucescit: vtpote compositum habentibus animum: alas frequentior error inuoluit. ¶ Augustus cesar cum aduersus anthonium dimicaturus esset: egritudine graui laborans in quiete mandatum accepit vt ad victoriam consequendam sequenti die prelio interesset. Paruit itaque lectica deuictus in philium & vicit. ¶ Socrates sibi ex ara veneris que achademie erat vidit offerre cignum / collum inferentem celo: rostro tangentem sidera: regionem que aplane dicitur penetrantem: & transcendentem aspectus omnium: & tanta vocis sonoritate & leticia canentem: vt totum mulceret orbem. Sequenti die aristides ab achademia paruulum filium platonem socrati obtulit: litteris & moribus imbuendum. Quo viso mentis viribus ex corporis dispositione conceptis. Hic est inquit cignus quem nostro apollini venus achademica consecrauit. Plato litterarum quas persequabatur causa proficiscens in egyptum: se a piratis capi interdum & venundari vidit. Quod & dum iret contigit.

¶ Coniectoriā non esse sequendā.

Capitulum. XVII.

Edum has coniectorum traditiones exequimur: vereor ne merito non tam coniectoriā exequi: que aut nulla: aut inanis ars est: quam dormire videamur. Quis

quis enim somniorum sequitur vanitatem parum in lege dei vigilans est: et dum fidei facit dispendium: perniciosissime dormit. veritas siquidem ab eo longe facta est: nec eam facilius potest apprehendere quam verionem expungere: vel puncto curare carineam que caligantibus oculis in meridie palpat. Et licet hec somnolentia perfidie/sit stimulis fidei excitanda: & maleficii potius quam artificii impugnanda illusio: diuine tamen gratie dispositionis sue non obstruimus vias: non precludimus semitas: quoniam spiritus ubi vult spirat: & pro arbitrio suo subiectis mentibus infundit veritatem.

Venim quisquis credulitatem suam significationibus alligat somniorum: planum est/quia tam a sinceritate fidei/quam a tramite rationis exorbitat. Plane si sermo proferatur ambiguus: & cuius multe sint significationes: non merito parum doctus videbitur quisquis ex eo citra discussionem (vt predictum est) multiplex est/et sensuum sibi aliquid pertinacius suadebit.

Profecto rerum omnium varia significatio. Multiplicium vero distinctio diligens habenda est/ne forte dum vnam diligentius sequeris: in alia deterius plabaris. Vnde patet coniectorium qui nomine danielis inscribitur/auctoritatis et veritatis robore destitutum: cum res singulas singulis significationibus arcet: de quibus non videtur latius exequendum/ cum tota huiusmodi sit inepta traditio/ & vagus coniectorum liber per curiosorum manus impudenter discurrat.

Habuit sane daniel gratiam interpretandi visiones & somnia: quam ei dominus inspirabat: sed absit vt vanitatem hanc in artem redegerit vir sanctus: qui lege moysi prohibitum esse nouerat: ne fidelium quis somnia sequeretur sciens utique satellitem sathane ad subuersionem hominum in angelum lucis transfigurari: & immisiones fieri per angelos malos. Ioseph quoque coniectandi gratia egypti principatum obtinuit: & quem fratres quasi de inuidia somniorum venditum hismaelitis obnoxium fecerant seruituti: digitus domini non minus iocundo quam salubri mysterio/ reuelata facie futurorum/ que se regi quiescenti ingesserant quasi quodam somniorum vehiculo de squalore carceris in regni fastigium sublimauit: vt non modo liber de seruo: sed nobilium & procerum primus vno tantum regni scilicet solio prederetur a rege. Quod utique si de humane sapientie artificio contingere potuisset: aliquem decessorum suorum ante eum meruisse crediderim: vel scientiam promerendi virum sanctum & pietatis affectu plenum: si non humano generi in commune quod tamen equitatis esset: fratribus & filiis facile putauerim relis-

d ii

Somniorum
vanitas non est
sequenda.

Danielis. j.

Leuitici. xix.
Deutero. xiiij.
Dyabolus transfiguratur in angelum lucis ad hominum subuersionem.

Genesis. xli.

Deutero. xiiij.
 Et scitis daniel didicit sapientiam & doctrinam caldeorum.

Ad q̄ danieli datū est sōnia explanare: q̄ alijs datū nō ē

Danielis. iij.

Daniel & ioseph sunt somniatorū explanatores.

Augustin⁹ in lib. xviii. de ciuitate dei. ca. xvij.

quisse. ¶ Ad hec moyses eruditus in omni sapientia egyptiorum hanc artem aut nesciuit aut spreuit: cum eam impietatis errorem detestatur: a populo dei exterminare curauerit. ¶ Preterea sanctus daniel disciplinam & sapientiam didicit caldeorum: quod utique sanctus vir non fecisset: si gentilium disciplinis instrui: credidisset peccatis ascribendum: habuitque eruditionis participes quos legis et iustitie dei se gaudebat habere consortes: simul et enim discebant ananyas/azarias/misael/ quicquid poterat docere chaldeus: simul a mensa & a regalibus epulis abstinebant: quod inspirabat deus. Acceptis leguminibus pariter reficiebant: eisdem contenti erant: milicie sue stipendijs regi vna famulabantur. Sed ecce priuilegium quod homo conferre non potuit sigillatim datum est danieli: ut in luce proderet enigmata somniorum & domino dictante umbras discuteret figurarum. Ut ergo familiaritas diuine gratie euidentius illucescat: quid rex in strato cubans precogitaret agnouit: & meditationi visa coniectans mysterium salutis quod umbra obnubilabat & in fine seculorum completum est/ aut completum prudenter exposuit. Siccine solent coniectores etiam cogitationes excutere & umbras exinanire/ explicare inuolucra: & illustrare tenebras figurarum? Si quis est qui pari gratie priuilegio gaudeat: accedat ad daniem: & ioseph et similiter eis domino gratuletur. Quem vero veritatis spiritus non illustrat: de arte somnolenta frustra confidit: cum ars omnis habeat a natura originem ab usu & ratione processum. Ratio vero in his tantum defectum patitur: ut quo se vertat quid iudicet plerumque omnino non habeat: quod quidem cum frequenter conueniat: facillime ex paucis colligitur. Sollicitus quidam nomen etenim a memoria excidit: & si narrationis auctorem magnum teneam augustinum. In re dubia sensum alterius cui rem nouerat esse notam: magna instantia sibi postulabat exponi. Cum vero alter petentis desiderium promissionibus protraxisset et unius instantia deluderetur calliditate alterius: accidit ut eadem nocte pariter somniarent: alter quod rem quesitam petenti exponeret: alter quod ei a doctore diligentissime exponeretur. Factumque est ut cum umbra quietis euanesceret: se miraretur ille ad scientiam quam diu quesierat sine doctoris beneficio: nulloque sui exercitio peruenisse. Deinde cum more solito apud doctorem ageret: ut sibi promissum solueretur: iam inquit doctor factum est quod petisti/ cum ea nocte te ut docerem accesserim. Quis huius facti explicet rationem: nisi quod boni spiritus/ vel maligni exigentibus hominibus.

Homo qñ putat se fundare rōnib⁹ natura libus et se fundat erroribus periculosum ē

Offit vtinam tam facile mathematicorum error a pstantioribus animis amoueri q̄ leuiter in conspectu fi dei vere & sane conscientie istarum illusionum demonia conquiescant: veruntamen eo periculosius errāt quo in soliditate nature & vigore rationis suum fundare videntur errorem. Temerarium siquidem videt̄ vniuersis in legem nature preuaricari / & stultum dissentire gratis ab eo quod ratio persuasit. A vereis ergo sumunt initium: vt per vera diuti⁹ gradiētes se & sequipedas suos precipitent in laqueum & foueam falsitatis. ¶ Mathesim ergo probabilem que penultima breui enunciat̄: quam et natura inducit ratio probat: & vtilitatis experientia approbat quasi quoddam doctrine sue iaciunt fundamentum: vt exinde opinionum suarum lubrico quasi quadam imagine rationis in mathesim reprobam que profert̄ extensa penultima perniciosissime prolabantur. Primo namq; res quas natura creauit discutiūt: easq; multipl̄ inuestigant: nunc quomō ex partib⁹ suis: nunc quomodo ex materia et forma constant inquirentes. Quod vt facilius possint sensuum vires perferant & intellectus efficaciam metiuntur: & quia sensuum ebetudo / rerum corporearum naturam non transgreditur paulatim aliorum beneficio ad subtiliora consurgūt. Visus enim in solo corpore / eoq; presenti colores tantum quantitates examinat et figuras. Solus sonus contingit auditum. Gustus de saporib⁹ iudicat. Olfaciendi vis in odoribus tota versatur. Quid durum quid molle sit: quid lene: qd asperū: quid ponderosum: quid leue: quid calidum: aut frigidum: quid humidum sit: aut siccum: tactus discernit. Est interdum figure explorator & quantitatis & ponderis conscius: dolorem quoq; percipit & voluptatem: isq; p omnes fere sensati corporis partes diffunditur: adeoq; coherens anime est / vt eo discedente videatur & tota corporis vita discedere. ¶ Si vero corporum absentium prefatas proprietates inquirens / eas tibi tracta similitudine ab his quas sensus agnouit: poterit imaginatio presentare: que tāto erit fidelior quanto expressior fuerit similitudo. Vnde & titinus apud maronē nō assecute similitudinis vitio lapsam sibi queritur imaginationem Vrbem quam dicūt romam melibee putauit. Stultus ego huic nostre similem / qua sepe solemus Pastores ouium teneros depellere fetus. Verum hec inter alias tātum caput extulit vrbes Quātū lenta solent inter viburna cupressi. Sin autē familiaris expresserit rei similitudinē: fidelis & vera est imaginatio: quali

De visu.

De auditu.
De gustu.
De olfactu.

De tactu.

Sensus tact⁹ qñ discedit ibi mors est.

Titin⁹. Maro

Virgil. in pri. ma egloga.

vtitur andromache apd virgilum. O mihi sola mei super astra
 nactis imago. Sic oculos: sic ille manus: sic ora ferebat. Et nunc
 equali tecū pubesceret eio. ¶ Verū si ad incorporea diuertēdū
 est ratione opus est & intellectu: cū absq; intelligentia hec non
 valeant comprehendi: & verum non possit esse de his sine ratio
 ne iudicium. Intellectus itaq; aliis deficientibus exerit vires su
 as: & quasi in arce anime constitutus omnia inferiora comple
 ctitur: cum ab inferioribus superiora nequeant comprehendi: &
 nunc quidem res vt sunt: nunc aliter intuetur: nunc simpliciter
 nunc compositē: nunc disiuncta coniungit: nunc coniūcta distra
 hit & disiungit. Simpliciter vero incedit intellectus: dum rem
 quamlibet contemplatur: puta hominem equūve concipiens.
 ¶ Cum vero res plurimas gradatim complectitur compositio
 ni obnoxius est: puta hic intellectum hominem album equūve
 currere: mente complectens. Disiuncta coniungit: si humano ca
 piti ceruicem iungat equinam: varias inducens vndiq; plumas
 vt iuxta poetam turpiter atrum desinat ī piscem mulier formo
 sa superne. Hunc vero ad auditores suos verbo traiciunt poete
 cum hyrcō ceruicem / centaurum describunt / et chimeram. Con
 iuncta vero disiūgit: vt si formam teneat absq; materia: cum ta
 men sine ea forma omnino esse non possit: nisi forma essendi &
 ei adherentes forme formarum: ex quibus ille fluxerunt que in
 materia sunt: et corpus efficiunt. Porro cum res aliter q̄ sint cō
 ponendo inspicit eo q̄ cassus est / et a rerum veritate deficiēs ad
 opinionis errorem vergit: & se esse asserit vel non esse pleno no
 mine opinio est. Sed licet aliter q̄ sint dum tamen simpliciter
 coniuncta disiungat: non inanis erit conceptio que totius inue
 stigationis sapientie expeditissimam parit viam. Hic est enim
 totius philosophie instrumentum quod et mentem mira subti
 litate exacuit & res singulas a se inuicē nature sue pprietate disti
 nguit. ¶ Si abstrahētē tuleris intellectu / liberaliū artiū officina
 peribit: cū citra ipi⁹ opā: nulla eay rite haberi valeat aut doceri
 Hic ita sicut formā sine materia: sic & materiā aggreditur sine
 forma: & qd pprie vtutis potētia tenere nō sufficit: suo quodam
 defectu intēdū pprehēdit: vt si videant tenebre nō vidēdo: & nō
 audiēdo silentiū audiat. Ecce nō est hō qui nō sit alb⁹ aut niger:
 aut medii coloris pticeps: nec pōt esse homo q nō statim possit
 esse aliqs homo: cū idē sit alicui esse & vnū numero esse. verū
 sic hōiem intellectus attingit: vt ad neminem hōim aspectus il
 li⁹ descendat: generaliter intuens q̄ nō nisi singulariter esse pōt.

Andromacha

Horatius:

Sicut enim dicendi & significandi: sic et intelligendi diuersitas /
 subsistendi modos sui numerositate transcendit: & homo qui nō
 potest nisi singulariter esse / vniuersali clauditur mētis cōceptio-
 ne. Diffinit ergo ratio quod concipit intellectus animal rationa-
 le mortale quod in solos subditos cadere nemini recte sapientiū
 ambiguum est. Dum itaq; rerum similitudines & dissimilitudi-
 nes colligit: dum differentium conuenientias & conuenientiū
 differentias altius perscrutatur: dum quid singula cum plurib⁹
 quid cum pauioribus commune habeant diligentius inuesti-
 gat: que ve reb⁹ singulis adesse necesse sit: que abesse nō possint
 perspicacius contemplatur: multos apud se rerum inuenit stat⁹
 alios quidem vniuersales / alios singulares. Quos pro arbitrio
 suo diffiniēs & multifariā diuidēs ad ipsi⁹ archana nature men-
 tis trāsmittit aspectū vt nihil naturaliu⁹ pene absconditum sit ab
 oculis ei⁹. Et primo substantiā qui oibus subest acutius intuef:
 in qua manus nature pbaf artificis: dū eam variis pprietatib⁹
 & formis q̄si suis quibusdam vestibibus induit: & suis sensuū per-
 ceptibilibus informat: quo possit aptius humano ingenio com-
 prehendi. Quod igitur sensus percipit formisq; subiectum est
 singularis: & prima substantia est. Id vero sine quo illa nec esse
 nec intelligi potest ei substantiale est: & plerumq; secunda sub-
 stantia nominatur. Hic autem quod adest quidem substantie /
 & ea manente abesse potest / accidentibus agregatur: singulare
 quidem si vnius tantum sit: vniuersale si licet non natura / con-
 formitate tamen sit commune multorum quod forte facilius in
 intellectu q̄ in natura rerum poterit inueniri: in quo genera &
 species differentias propria & accidentia qui vniuersaliter di-
 cuntur planum est inuenire: cum in actu rerum substantiā vni-
 uersalium querere exiguus fructus sit: & labor infinitus. In mē-
 te vero vtiliter & facillime reperiuntur. Si enim rerum solo nu-
 mero differentiū substantialem similitudinem quis mente per-
 tractet: speciem tenet. Si vero etiam specie differentium conue-
 nientia mēti occurrat: generis latitudo mēte diffūditur. Deniq;
 dum rerum quas natura substantialiter vel accidentaliter assi-
 milauit cōformitatem pcipit intellectus in vniuersalium cōpre-
 hensione mouetur. Cum vero similiū differentias agit: quā-
 to expressius tanto ad opera nature que singularia sunt familia-
 rius accedit. Si substantiam suis vestitam proprietatibus inspi-
 cit: a nature conditione non diuertit. Si autem detracta specie
 eam quasi formarum exuit vestimento: acumen quidem suum

Ad quod vi-
 cit socrates.
 Grauior est la-
 bor vbi null⁹
 est effectus. r
 hoc in lib. de
 vita r mo. phi.
 in. c. de socrate

exercet et rerum naturam quid scilicet in se / quid in aliis sint li-
berius & fidelius contemplatur dum rerum substantiam / quan-
tatem / ad aliquid / qualitatem / situm esse / vbi / quando : habere :
facere : pati : singillatim discutit : & discernit. Que & si singilla-
tim esse non possint : singillatim tamen esse inuestigari queunt /
& ad totius philosophie cōpendium vtilissima est hec specula-
tio / in qua magnitudinis & multitudinis que duo totum orbem
complectūtur & ambiunt natura discutitur. Nūquid abstrahēs
intellectus dum hec agit ociosus est aut inutilis per quem ani-
mus honestarum artium gradibus ad thronum consummate phi-
losophie conscendit? Multitudinem ergo que potentia sui in
infinitum crescit : sicut econtra magnitudo decrescit in infinitū
bimembri diuisione partitur dum eam nūc simpliciter & per se
nunc ad aliud relatum contretur : alteram demandans arismet-
tice : alteram musice pleno iure reseruās. Magnitudinem quoq;
secat in duas species : alteram immobilē subiitiens geometris
alteram scilicet mobilem his qui astrorum et celestium scien-
tiam profitentur. ¶ In his vero quattuor speciebus mathesis :
id est doctrinalis tota consistit : & quasi quattuor philosophie li-
mitibus mundane sapientie perfectionem assequitur. Primus
itaq; gradus est ab arismetica numerorum virtutem mutuare.
Secundus proportionū gratiam a musica trahere. Tertius opti-
nere scientiam a geometria mēsurarum. Quartus idemq; no-
uissimus veram positionem syderum assequitur : & vim celesti-
um perscrutatur. Eorum vero qui scientiam profitentur astrorū
alii opinionis errore prolabuntur ad fabulas / in quo deprehen-
ditur & iginus. Alii sola imaginationis virtute contenti sunt /
quid verum sit doctiorum iudicio reseruantes : satis agentes sibi
dummodo veri similitudinem teneant : vtrosq; alterutra astro-
logia eruditionis sue recipit professores. Sunt alii qui in profes-
sione astrorū veritati quidem inuigilant : eo solo cōtenti : si posi-
tionē verā motumq; syderum / rationēq; signorum celestium
veraciter assequuntur.

¶ De differentia mathematice doctrinalis & mathesis repro-
bate : & traditione mathematicorum / & erroribus eorum.

Capitulum. XIX.

Erunt quia probabile est celestium aliquam esse vir-
tutem : cum & in terra nō credatur aliquid gigni : qđ
a manu opificis dei / bonum aliquē non sortiatur ef-
fectū : qui curiosiores sunt celestium potentiā inuesti-

Philosophia

Arismetica.
Musica.

Geometria.

Astrologia.

Mathesis.

De docētibus
astrologiam.

Astronomia.

gant: & de singulis que in sublunari globo proueniunt astronomie sue regulis nituntur reddere rationem. Est autem astronomie nobilis & gloriosa scientia: si clientelam suam intra moderationis metas cohibeat: quam si licentiori vanitate excedit / non tam philosophie species quam impietatis decipula est. Et quidem multa sunt mathesi doctrinali & diuinatorie mathesi communia: sed dum diuinatio / sobrietatis mensuram excedit toto dissidens fine non instruit / sed suum dedocet professorem: quod enim zonas partiuuntur / parabellos determinant: cum signis suis obliquant zodiaci: quod orbem fere totum coluris cingunt: quod laborem metiuuntur planetarum: quod planem nullius erroris participem faciunt: quod a polo artico ad antarticum axem inducunt: quod signa per gradus & puncta diuidunt: quod orientium et occidentium signorum & siderum proportionem tenet utriusque commune est: utraque tamen in eo phisicis acquiescit: quod teneritudinem subtilium corporum in quasdam sectas vias et circulorum inter capedines non estimat dissipari. **C**asserunt quoque communiter / solem caloris auctorem esse: humorumque augmentum & defectum (quoniam id sensus probat) motui lunari accommodant: & in hunc modum plurima.

**Polo artico
Antarticus
axis.**

Mathesis.

Ceterum mathesis que futurorum pollicetur iudicium / philosophie (ut predictum est) trahens originem ultra progreditur: & elationis sue temeritate in prerogatiuam eius prorumpit qui stellas numerat: quam ipse nomina solus: signa: potestates: cursus: loca: tempora nouit: quoniam hoc ipsum astronomie sue beneficio sibi astrologus repromittit: tantoque longius a via veritatis aberrat quanto ad eam irrupere tumidius moluntur. **C**Signorum ergo naturam reuoluentes prout eam forte nouerant: dum in stellis comparibus fluctuarent. Alia dicunt masculini generis / alia feminini: essentque forsitan multiplicata per soboles: nisi quia dissociata locis in coitu conuenire non possunt. **C**Planetarum quoque consilia quoniam & orbis moderatores eos habent diligenter explorant: quod ex affectione eorum & motu / & applicatione vnus ad alterum choreisque stellarum facile est inuenire. **C**Saturnus ergo quia frigidus est & senex / grauis est & nociuus: & de natura maliciam / morositatem contrahit ab etate. Omnibus ergo inimicus vix suis etiam scolasticis parcit.

Astrologus.

**Signorum natura
fm alijs**

De planetis.

De conditionibus saturni.

De conditionibus iouis.

CSuccedit ei iupiter e contra propitius & salubris: tanteque benignitatis in omnes: ut nec de malicia patris: nec martis feroci

tate subiecti/quemq̄ offendat/nisi forte & ipse in orbis subiecti dispendia stationarius factus sit:retrogradus ve/ aut aduotionē miserabilem patiatur. ¶ Mars ferox naturaq; indomitus omnes preter scolasticos suos persequitur:mitigatur tamen interdum iouis accessu vel veneris:quonia & ipsa propitia est & benigna. Mercurius vero talis est:qualem vicini planete permiserunt:cum & ipse conuertibilis nature sit:potentionibusq; cohereat. Vnde pleriq; eum presulem eloquentie opinantur:eo q̄ illa iuncta sapientie plurimū profit:malicie sociata noceat plurimum. Hec quidem & si non docuit:sectam tamen erroris attingit lucanus:cum timorem vr̄bis describeret:bellumq; civile necessariis astronomie argumentis ineuitabiliter appropinquante cesare futurum denunciaret. Innuuit enim poeta doctissimus si tamen poeta dicendus est qui vera narratione rerum ad historicos magis accedit:illi⁹ maliciā irrefragabiliter adimplendam:qui solus in throno domicilii sui residebat. Et licet figulus parcarum consilia discutiāt/mentemq; stellarum:corporum tamen que videntur nōdum plenam noticiam tradidit:cum in tota mathematicorum domo adhuc non sit questio expedita:an ex elementis sydera constent:an ex quinta essentia quam aristoteles introducit. Nam quod eis obiciunt pueri mollia sint/an dura:& si quid eiusmodi est:etiam audire dedignātur:quis aliquos famosos & suo iudicio sapientes:in talibus viderim miserime laborare. Expediunt tamen:& suis rationibus probant quid fata deliberent:& deprehensa voluntas syderum quem in sublunari globo sortiatur effectum. ¶ Et forte sententia numinis irrita est:quam non mathematicus profert. Ait ergo. Quid cladis gen⁹ o superi quā peste paratis Seuiciam?extremi multorum tempus in vnum Conuenere dies/summo si frigida celo. Stella nocens nigros saturni accenderet ignes. Deucalioneos fidisset aquarius imbres. Totaq; diffuso latuisset in equore tellus. Si semini radiis nemeum phebe leonem. Nunc premeres toto flueret incendia mundo. Succesusq; tuis flagrasset curribus ether. Hi cessant ignes tu qui flagrate minacem. Scorpion incendis caudachelasq; peruris. Quid tantū gradine paras:nam mitis in alto. Iuppiter occasu premitur venerisq; salubre. Sydus hebet:motuq; celer cilleni⁹ heret. Et celū mars solus habet cur signa meatus. Deseruere suos mundoq; obscura

De cōditionibus martis.

De cōditionibus mercurij.

Pleriq; putāt mercuriū deū eloquentie.

Lucanus.

Lucanus in primo libro quasi iuxta si.

feruntur. Eniferi nimium fulget latus orionis. Imminet armo-
 rum rabies ferriq; potestas. Confundet ius omne manu: scele-
 riq; nefando. Nomen erit virtus multosq; exhibit in annos. Ecce
 ex qualitate planetarum: expositione signorum et concursu cau-
 sarum q̄ manifestus belli ineuitabilis sequatur euentus. Hoc
 etenim ad artis traditionez plurimum spectat: vt de naturali vel
 causali constet domicilio planetarum. Omnes siquidem preter
 solem et lunam qui soli singulis contenti sunt duobus domici-
 liis gaudent: naturali scilicet & accidentali. Naturale quidem
 cuiq; domicilium est: in quo quisq; creationis sue principiu ha-
 buit: si tamen genelliaci consentiunt eos a domino esse creatos.
 Lune igitur domicilium cancer est: leo solis: mercurii virgo: li-
 bra veneris. scorpio martis. sagittarius iouis: saturni capricornus
 et hoc naturaliter. Casualitur vero saturno cedit aquarius: pi-
 sces ioui: aries marti: veneri taurus: in mercurii sortem gemini
 cedunt. Luna vero commoda est: quam cum aliis stellis quicq; illi
 garriant: creauit deus vt preesset nocti. **Q**uid enim de so-
 le dica qui dux & princeps est et moderator luminu reliquoz?
 Eum utiq; reclamantibus omnibus his planetariis non timeo
 bonum & necessarium profiteri: cum et diem videntibus cum-
 ctis illustret: temperet orbem: anni tempora diuidat: inducat re-
 rum vicissitudines: & alia plurima que nunc longum est enar-
 rare. Sed licet multarum vtilitatum in eo & in ceteris cause resi-
 deant: ipsorum tamen et omnium que recte sunt: vna est: & pri-
 ma causa que mundum fecit proprie maiestatis potentia: eiq;
 sapientie sue virtute & imensitate formaui & firmaui: & vt ei
 tam substantiam q̄ formam conferret: sola inducta est bonitate.
Mathematici vel planetarii du p̄fessionis sue potetia
 dilatare nituntur in erroris & impietatis mendacia perniciosi-
 sine cornuunt. Nec cuiuscumq; artis regula seruatur illesa: nisi
 dum infra proprii generis ambitum cohibetur: presertim cum
 iuxta sapientem frequens sit aliquid extra regula inueniri. Ois
 enim regula alicui generi rerum accommodata est. Si vero tra-
 ducatur ad aliud: statim in veritatem impingit obnoxia falsita-
 ti. Si ergo mathematici probare matheleos. id est doctrinalis
 essent sine contenti: & veram assequi possent positionem stella-
 rum: & ex signis suis sobria eruditione fm quod naturaliter pro-
 ueniunt qualitatem prescire temporum / & speculationis sue io-
 cundissimum carpere fructum. Cum vero dilatant philateria

Planetarum
 domicilia na-
 turaliter.

De lune crea-
 tione / r ad qd.
 De sole.

Mathematici
 Planetaris.

sua & magnificent fimbrias: dū constellationibus & planetis nimum virtutis ascribunt: eis nescio quā auctoritatem operum ascribentes in creatoris prorūpint iniuriam: & dum celestia que tractant ad sobrietatem nō sapiunt. iuxta apostolum stulti fiunt. Vide in quātam erroris abyssum ab ipsis celestibus cadant Cōstellationibus suis ascribunt omnia: tu videris an ei fiat iniuria qui fecit celum et terram: & omnia que in eis sunt? Deinde eam constellatio rebus necessitatem indicit: vt arbitrii perimat libertatem. An & hoc recte/ tecum delibera. ¶ Ad tantam deniq; quidam peruenere vesaniā: vt ex diuersis stellarum positionibus dicant imaginem ab homine posse formari: que si per interualla temporum & quadam proportionum ratione in cōstellatiōe seruata formetur: stellarum nutu recipiet spiritum vite: & consulentibus occulte veritatis manifestabit archana. Et licet quandoq; que honesta vel recta sunt: vt se in loco mūdo vel le seruari vel solum deum quando aliquid querit precibus & muneribus inuocādum precipiat: maligni tamen spiritus hāc esse fallaciam certissimū est: qui vt min⁹ caueatur innocentie vlti iustitie precepta plerūq; videtur afferre. Hanc quidē idolatrie speciem esse/ fidelium null⁹ ignorat. ¶ Longe vero cōmodius in celum ascendunt astrologi: qui academicorū more quicquid eis occurrit pbabile suo iure defendūt. Itaq; qdā eorū motu quodā irrationabili planetas aduersus aplane nutu contendunt. Alii auctore aristotile eosdē cum firmamēto ferri profitentur: quorū neutrum teste mineio astrologie regulis inuenitur aduersum. At genelliaci dum ad diuinationem scientie celestium nimis insistent tam ipsorum celestium q̄ dei noticiam perdiderunt. Qui tamen inter eos suum cōmodius excusare videntur errorem: cum plotino auctoritatem operum non detrahunt creatori: sed semel & simul ab eo legem asserunt institutam quā null⁹ vnq; conatus euacuat: cum omnia que disponit futura sunt: vt preuidit. Quod forte papinius intellexit cum diceret. Incipit ex alto graue: & immutabile sanctis pondus adest verbis: & vocem fata sequuntur. Ab eo ergo sua potestas attributa est singulis creaturis: in quibus non oportuit celestia locū tenere nouissimum: & que digniora sunt aliis habere minimū potestatis. Eis itaq; quantum voluit contulit: qui & si sibi retinuerit operis principatum: signorum illis ad minus indixit obsequium. Vnde & si non sepe faciant opera signorum tamen auctore deo exhibēt ministeria. Hinc forte illud. Celi enarrant gloriam dei: & opera

Rom. i.
Mala q̄ procedunt a mathematicis.

Astrologorū laus.

ps. xviii.

manuum ei⁹ annunciat firmamentum. Nec mirū cum & aues / & alia plurima institutione dei: & nature beneficio quedam futura signis preueniunt. ¶ Si igitur celestia signa sūt rerum que proculdubio venturae sunt necessario: cum eas immutabilis dispositio ordinauerit: quid prohibet ea que celestium preueniuntur iudicio sciri ab homine & homini inuicem iudicari? Signa siquidem hominibus data sunt ad eruditionem: non illis qui celestium conscii secretorum nullis indigent signis.

¶ Quidētia rerū naturā non perimit: neq; series rerū imutat prouidentiam. & q̄ liberum arbitrium manet cum prouidentia.

Capitulum. XX.

Robabilia quidē sunt hec que proponunt: sed tamen nemini venenum hic sub melle latet. Fatalem etenim quandam necessitatē rebus imponunt sub pretextu humilitatis & reuerentie dei: timentes ne forte ipsi eracuetur dispositio nisi rerum euentus necessitas comitetur.

Preterea priuilegium diuine maiestatis irumpunt scientiam vendicantes que tempora preuideant & momenta que filii testimonio: patris reseruata sunt potestati. A deo quidem: ut abscondita sint ab oculis eorum: quibus dei filius quecumq; a patre audierat patefecit. Deinde mentes hominū timore elationis extollunt: aut desperationis pusillanimitate prosternunt: dū vel vitam diuturnam: aut mundi prospera deiitendis promittunt: vel e contra imminetia fata aut seculi aduersa minantur erigendis. Certe superiorem timoris / vel inferiorem spei molam quibus fidelis anima in area mūdi tenetur tollere prohibetur. Tolunt tamen tam in suam & clientele sue perniciem: q̄ in cōtumentiam prohibentis. ¶ Verum sicut series rerum dei prouidentiam non immutat: sic & eterna dispositio / rerum naturam nō perimit. Neq; enim homo non peccare non poterat: quia eum deus preuenerat peccaturum: aut quia ille non peccare poterat / eū peccaturum dominus ignorabat. Neq; nō mori posse nesciebat eo q̄ erat peccati merito moriturus: neq; eum mori necesse erat quoniam hoc dominus presciebat. Factus est igitur quodāmodo immortalis proculdubio moriturus: & mortem culpa attulit quam nature conditio non inuexit. Esetq; ab ea immortalitate qua non mori poterat in eam qua mori non posset transferendus: nisi culpa inobedientie precisa iustitie semita / tate glorie aditum pro tempore preclusisset. Itaq; peccare & non peccare potuit: mera peditus libertate arbitrii: qui nulla dispositiois

Nota q̄ mala
comittat diuina
nantes.
Actus. xj.

violentia/nullo factorum impulsu/nullo conditionis stimulo/nullo adhuc nature defectu vrgebatur ad culpam que indubitata parens pene hominem sponte lapsu impedit in mortem/verum quia in iniustitia frena laxauit arbitrii: sic in ea oppressus & obrutus iacet: vt iusto dei iudicio: quia tunc noluit abstinere a peccato cum potuit: modo nequeat abstinere cum velit. In eo tamen solo adhuc ei liberu viget arbitrium: vt sibi ad opus iniquitatis sufficiat: & si ad bonum non nisi a gratia preuentus & adiutus assurgat. Sic iustitiam per se deserens: traductus est in regnum peccati et mortis: vt iugo seruitutis pressus: necessitati delinquendi et moriendi subiaceat quis hoc non factorum series: sed puaricationis meritum introducat. Alioquin hoies nulla iusticia pdenabit: cu culpa no in eu: sed in ipsi rectorat auctore. Possibilia itaq: sut q nuq futura sut: q si qa no erit euenire no possit/ nequaq: possibilia diceret. Nauale sigde bellu fieri: iteq: no fieri possibile est: alteru tn precise & determinate veru est & pscitu.

CAn possint a deo sciri que no sciuntur: & q reru mutabilitas ei nequaq: est infligenda: & q idem scientia/prescientia/dispositio/prouidentia/predestinatio: et q vera infinita sunt: vt numerus eorum non queat augeri vel minui: et q prouidentia nullam necessitatem rebus inducit.

Hoies quare
moizantur.

Capitulum. XXI.

Sed ecce iam alterius difficultatis succrescunt cornua et quocunq: me vertam errore videor inuolutus. Si enim que non sunt nec erunt esse possunt: profecto & deus potest scire quod non scit: aut eo ignorante potest aliquid euenire. Bellu naq: nauale quod no erit: sicut & geri: sic & a gerentib: sciri potest. Si ergo deus potest scire quod non scit: potest utiq: et non scire qd sit/ eo q cotraiacentiu simul nulla possit esse scientia: cu alterum eoru semper eo q veritatis substantia careat fit obnoxiiu falsitati. Porro mendacioru nulla scientia est. Quomodo ergo scientia imutabilis est: cui decessus rerum potest fieri & accessus que potest ignorare qd scit/ aut scire qd nescit? Qz si eam variabilem esse recipim: iacobo reclamante iam apud eam est variatio/ & vicissitudinis obumbratio/ & pater luminum esse desistit: si elabitur qd prenouit. **C**Hoc equidem nec gentiliu error circa sua no tam numina q demonia dignabatur admittere: qui stigiam paludem diis peruiam esse negabant: dicentes ea oibus veneranda/ & vsq: quaq: illicita a celestibus preteriri. Mentis naq: celestiu obliuio no cotingit. Nunquid ergo fides recipiet qd de deo vel ipsa pfidia abhorret? **C**o

Stigla. Palz

stat autem apud omnes quia deus scit illud non esse futurū. Et si pleriq; nō recipiant illum posse scire/aut non posse scire hoc esse futurum: ne eū mutabilitatis nota vel impotētie minuere videantur. ¶ Sed esto vt deus (quoniā pleriq; id recipiunt) possit: dum tamen si fieri potest positione aut cōiunctione non pecces scire quod non scit: non ob hoc esse eū mutabilē quis conuincit: cui⁹ scientie non decedit aliquid v^l accedit: cum illud solū in rerum natura verū esse contingat: quod ille ab initio stabilitatis sue puncto prefixit. Dum tamen hoc recipitur exactissima diligentia precauendū est/ ne cognatio modorum/ verbi quam Apollonius iuducit quicq; perfidie ingerat aut falsitatis. Hec ipsa quoq; possibilitas eueniendi non leuitati illius qui non mouet/ sed rerum facilitati que natura non indignante moueri possunt conuenienter ascribitur. ¶ Manet itaq; vsq; quaq; immobilis integritas scientie dei: & si quid varietatis alicui inest: non tam scientis/ q̄ scitorum mutabilitas est. Licet enim que scientia dei complectitur/ mutabilitati subiaceant: ipsa tamen alterationis vices ignorat: et vno singulari aspectu et indiuiduo/ omniū que dici/ aut quocumq; sensu excogitari possunt vniuersitatem claudit & continet: adeo equidem sine motu vt localia sine loco: nā scētia sine initio: decedentia sine fine: fluctuantia sine alteratione: temporalia sine mutabilitate et mora: sic vniiformiter comprehendit: vt ei nec p̄terita transeāt/ nec futura succedāt. Nec mirū hoc in eternitatis statu: nisi qa quicquid ibi est/ mirabile est: cum et in nobis mutabilium motum et infestantium cursum aliquatenus quiescens comprehendat aspectus. ¶ Intellectus quoq; rem magnam sine distensione & sine contractione sui rē modicam cōtemplatur: nec loco indiget vt localia claudat: nec spaciōrum interstitiis vt distantia cōplectatur: in eoq; patrem luminum insequitur: sed non passibus equis: cum hic multis: ille vero omnino nulli motui obnoxius sit. Cum vero simplicitatis diuine aspectus innumerabilia claudat: vna tamen est & indiuidua substantia prescientis ei⁹ essentialiter vna cum sibi sit idem esse et sapiētem esse. Alioquin fingat qui potest quis hic diuersa cōiunxerit: nec prima rerum omniū causa erit que vt sit coniūctionis amminiculo eget. Creature vero scientia lōge disparis conditionis est. Spiritui siquidem et anime non est idem esse/ & scientē esse/ cum anima primo affectionis motu inualescens disponatur ad cognitionem rerum. eaq; si radicata fuerit/ vt aut oīno/ aut sine iniuria nature conuelli non possit/ habitus

Appollonius.

Quicqd est i eternitatis statu mirabile ē.

Siā primitus ad qd disponatur.

suo informat aiam / facitq; scientē. Hic ergo habitus rectissime scientia appellat licet & res subiecte interdū scientie noie censēatur. Vnde & vicissim nominib; mutuatis qd vni; est trāsit ad alterū. Sic utiq; et scientia dicitur multa cū tamen multitudo rerū potius q̄ sciētie sit. Si ergo sapiētie dei imensitas & simplicitas attendat: vna est simplex & indiuidua. Si subiacētū multitudo: multiplex est & multiformis. Sic etiā si substātiā volentis aut potentis qua vult aut potest attendas: vna est voluntas et potestas. Si que vult & que potest / infinitus omniū numer; est. iuxta illud pphetici. Magnus dñs et magna virtus ei; & sapiētie eius nō est numerus. Itēq;. Magna opera dñi: exquisita in omēs volūtates ei;. Et illud. Quis loquetur potētias dñi? Hec autē res vniformis & varia licet totius varietatis ignara sit / variis tamen nominibus appellat: sed ex variis causis. Scientia siquidē / & prescientia / dispositio / prouidentia / & predestinatio nominat. Sed scientia existētium / presciētia futurorum / dispositio faciendorū / prouidētia gubernandorū / predestinatio saluādorū est. Et est predestinatio ab eterno gratie preparatio / per quā vnusquisq; vocatur ad vitā: sicut ait apostol;. Quos predestinavit: hos & vocauit: hos & iustificauit: hos & glorificauit. Et alibi. Apud te est fons vite / et in lumine tuo videbimus lumen. Vt ergo reuerenti quadā audacia / scientia dei que finē nescit / vel sermone finē inueniat. Scientia dei est oīm que sunt fuerūt / & futura sunt / vera p̄prehensio & plena notitia. Omnia si quidem vera nouit & sola / nullāq; dignatur agnoscere falsitatē / eam tñ diiudicat & cōdemnat. Est ergo necessario infinita que vniversa vera cōplectitur: quorū utiq; non est numerus: & adeo infinitus vt finem nō inueniat: nisi in sapiētia dei que sola seipsam quanta sit nouit. Nihil ergo eorū que nouit (qm̄ vera sunt) euanescit: omniūq; dispositiorū presentia sint / preterita / an futura / initiū & causa veritas est. Psal. siquidem ait. Principiū verborū tuorū veritas: que nullo defectu sui transibūt. Transibunt tamen celū & terra: quoniā & hoc de verbis veritatis est. Tūc utiq; cū deformitate mūdi purgata / reformabit celum nouū & terra noua. Sentiat vnusquisq; qd ei fides vel ratio persuadet: ego sine preiudicio sentētie melioris / vera modis om̄ibus arbitrator infinita: cū in omnib; que sunt & que nō sunt: ab initio esse necesse sit vel nō esse: & eorū que cōtradictorie opponūtur / alterum semp ex necessitate sit verum. Tāta ergo numerositate semel & simul verorū excreuit / aut potius extitit numerus. vt om

Sapiētia dei
quid est.

ps. cxlvj.

ps. cx.

ps. cv.

Sciētie nota.

Rom. viij.

ps. xxxv.

Scientie dei
diffinitio.

ps. cxvij.

Matth. xxiij.
Luce. xxi.

Apocal. xxi.

Auctor huius
libri qd in pre
dictis opinat.

Scientie dei
nihil deficit.

Eccl. xviii.

Providentie
dei constitutioes
ps. xxxij.

Stoici credu-
litas et opinio.
Epicuri opi-
nio.

Scientia hu-
mana cum divi-
na in aliquo
coequetur.

nino minui nequeat/vel augeri & vsq; quaq; in eum maneat infi-
nit? nisi apud infinitam sapientiam dei. ¶ Indeficiens ergo scientia
est cui nihil eorum elabatur:& omnino augmentum non recipit
que ea omnia comprehendit. Rationem vero eorum que deus ab
eterno in sapientia id est in unigenito verbo disposuit:creas ibi
omnia simul quam postmodum consequenter producit in opera
semprouisum ordinem singula traducens a generatione qua in-
cipiunt esse per sortem qua fluctuare videntur lapsibus ad cor-
ruptionem: que quasi existentie filium prescindens/retrudit ad
non esse/parcas vel fata antiquis placuit appellari eo quod constitu-
tiones providentie dei quin effectui mancipentur nemini parcant:
& a verbo dei quo eternaliter omnia dixit & facta sunt/executio-
nis firmamentum accipiant. Vnde stoicus omnia necessaria
credit:timens euacuari posse scientiam immutabilem. E contra
epycurus eorum que eueniunt nihil providentie ratione dispo-
situm:ne forte necessitatem mutabilibus rebus inducat opina-
tur. Pari ergo errore desipiunt:cum alter casui/alter necessitati
vniuersa subiiciat. Mutabilium igitur rerum dispositio immu-
tabilis est:& eterne providentie immutabilis status omnium muta-
bilium continet cursum. Cum vero ipsa ab eternitatis sue statu
moueri non possit:contingentium seriem ab omni nexu neces-
sitaris absoluit:& licet lux inaccessibilis sapientie dei humane
scientie tenebras incomparabiliter antecedit:est tamen in quo
claritati illius/caliginis nostre oculus quo ad aliquid coequetur.
Sicut enim quod video imminere/nulla ex eo quia videtur ne-
cessitate proueniet:sic & quod illius oculus contempletur non est
necessarium euenire. ¶ Scio equidem lapidem:vel sagittam quam
in nubes iaculatus sum:exigente natura recasuram in terram:
in quam feruntur omnia suo nutu pondera:nec tamen simpli-
citer recidere in terram/aut quia non recidere necesse est. Potest
enim recidere & non recidere. Alterum tamen & si non neces-
sario verum tamen est:illud utique quod scio futurum. Si enim
futurum non est:& si forte putetur:non scitur tamen quoniam
illius quod non est:non scientia sed opinio est. Ceterum & si non esse
possit:mihil impedit esse scientiam que non necessariorum tantum sed quo-
rilibet existentium est/nisi forte & tu cum stoicis existentia censeas
necessariis comparanda. Sic & que ille prenoit:omnia proculdubio
implebuntur. Contingentia tamen omnia/& non euenire possibile
est. A deo quidem ut ad eueniendum res quas cum eo futuras preno-
uimus/non magis ipsius quam noster visus astringat. Licet ab illis die-

spōitione subsistēdi formā omnia sortiantur quaten⁹ bona sunt: alias aut nō forme existēdi imaginē gerūt: sed defectū illi⁹ enormitatis sue vitio ptestatū. ¶ Prescīentia ergo reb⁹ causa eueniendi nō est: aut euentus rerū ei causa est prescīēdi: ne aut tēporaliū motus eterne puidētie causa sit: aut a purissimo fonte bonitatis: malorū profluāt riuuli. Deus vero bonorū dūtaxat auctor est. Qd̄ vero in topicis vulgo obiicit: quia necessario si quid prescitur eueniet/ nullo veritatis robore subnixū est: nisi forte reb⁹ ab omni necessitate absolutis modū cōplexioni quis tribuat: vt poti⁹ necessitate cōsequēdi q̄ consequētis pposite enūciationis veritas cōstet. Nec me artabis: vt licet dispositarū rerū mutabilem esse fatear naturā: scientiā disponētis ob hoc dicā esse mutabile: cū fm̄ ipsius veritatis archanū (iohannē filiū tonitruū loqr) fidei cōstet: quia quātacūq; sit labilitas subiectori: qd̄ factum est in eo vita erat: per quē facta sunt vniuersa. Eius itaq; dispositio tāta sue stabilitatis incolumitate viget & munit: vt nullo rerū motu cōcuti: nulla possit tēporis aut casus mutabilitate cōuelli. ¶ Q̄ ex possibili nō sequit̄ ipossibile. Et qd̄ ex quo necessario cōsequatur nouit altissimus q̄ oīa solus potest. Caplm̄. XXII.

Nstas tamen dicēs. Nisi euenierit aliquid qd̄ preuidit illud certa significatione cōplectens: forte lapidē recasurum in terrā fallitur dispositio: quia ergo lapis nō recidere potest/iubes me de duob⁹ eligere: quorū neutrū cōmuniter approbat: vt vel fatear prouidentia posse falli qd̄ fides abhorret: vel qd̄ absonū est/ex possibili impossibile cōsecutione vera consentiā euenire. Angustie quidē sunt vndiq; hinc ne diuinā minūā maiestātē: inde ne multorū clamorib⁹ & sentētie que iā fere oībus persuasa est contradicā. Sed quia melius est incidere in linguas hoīm q̄ impie versari in deū: si utrūq; vitare nō possum: absonus malo videri q̄ perfidus. Nō etenī omnib⁹ persuasum est: qd̄ ex possibili impossibile non sequat̄: nā hoc nōnulli recipiūt. Sed an recte viderint ipsi & iudicent. At vt ex vero falsum sequat̄: nemo sapiēs acq̄escit. Verū siqdē ex falso seq̄t̄ & vero: sed ex vero nō nisi verū. Ex possibili quoq; & ipossibili interdū possibile sequit̄: nō tamē ex quouis ipossibili oīa impossibilia: nisi forte aliud tibi psuaserint illi quorū si oīa vera sūt ex vno ipossibili sequūt̄ oīa ipossibilia: et ex quouis falso querlibet falsa. Si vero obtinuisses ex vero falsum: iure et ex sentētia omniū quererer me a semita veritatis abductum. Non tamen his importunitatibus eatenus premor: vt quod inopinabile est

e ii

Dispositio rerū licet sit mutabilis: tamen dispositiū scientia est immutabilis.

Cause angustiarū auctoris super hoc articulo.

Polícratíci de Curialhū nugis.

licet inueniam confortes erroris/propria temeritate tueri contendam. Malo cum achademicis (si tamen alia via nō pateat) de singulis dubitare: q̄ pernicioſa ſimulatione/ſciēter quod ignotum eſt vel abſcōditum temere diffinire: preſertim in quo aſſertioni mee fere totus aduerſabitur mundus: eoq̄ libentius achademicos audio q̄ eorum que noui nihil auferunt: & etiā in multis faciunt cautiore magnorum virorū auctoritate ſuffulti. Cū ad eos etiam in ſenectute tranſerit ille in quo latinitas noſtra ſolo inuenit quicquid inſolēti grecie eleganter opponit aut preſert (ciceronē loquor) romani auctorē eloquii: quem ad eos quaſi in calce vite diuertiffe liber de natura deorū, inſcriptus docet. Efferant ſtoyci inopinabiles ſentētias ſuas: quas paradoxas uocant/veras quidem preclaras & amirabiles: nos pingui (vt dicitur) minerua agentes: nihil eorum approbamus que omnibus aut pluribus aut ſapientibus ſingulis in facultate ſua probabilioribus falſa eſſe uidentur. Nec ſi cicerō ipſe aut ariſtotiles impoſſibile ex poſſibili producat: acquieſcendum ſentio: me poti⁹ ali⁹ qua fallacie nube deceptum veriſimiliter opinabor. ¶ Hac ergo via tendiculas tuas egredior: vt dicam prouidentiam falli nō poſſe: rem tamen que preuiſa eſt poſſe non euenire. Sed quid in ferre cōſueueris ſcio. Ergo poſſibile eſt eam non eſſe preuiſam. Eſto inq̄: quo ultra progredieris? Ergo inquis reclamante philoſophia: & quod eſt nō eſſe: & quod fuit poſſibile eſt nō fuiſſe: & que iam preterierūt reuocari poſſunt ne fuerint. Et quidem infinitam potentiam dei ſcientiōle & ratiōculę mee legibus nō coarcto: nec ei finem quoniam nō habet impono. Scio enī quia oīa poteſt: ſed tamen quia mendose colligis patenter uideo. Primo quia diuine maięſtatis immēſitatem paruitatis humane modulo circūſcribis: & eternitatis immutabile ſtatum quem null⁹ omnino motus attingat: labentium rerum imagine & ſuccedentiū ſibi temporum uarietate diſtinguis. Sed lōge ſecus eſſe hic atq̄ in his ex precedentibus oportuit concipi: cū eternitatis ſtatū nullus omnino motus attingat: & creatura quelibet acceſſu vel deceſſu accidētium moueatur. Homo ſiquidem ſi quid prouidet futurorum: ſtatim mentē eius quidē mot⁹ aggreditur vt animus quadā applicatione ſui ad aliud apud ſe futuri operis ſpeciem prefiguret. ¶ Eandemq̄ pleniq̄ nūc quaſi in archiuis memorie deſcriptā reponit: nunc quaſi in ſpeculo nativę puritatis replicat & reuoluit. Facilius enim eſt motum hūc ab animo oīno deficere/q̄ contēplationi iugi animo inherere. Et quidem

Cicero auctor
romani eloquii.
Stoici.

Cicero.
Aristoteles.

Conclusio ad
preſ. ſm aucto-
ris opinio-
nem.

Philosophia.

hic motus si non prouidentia est: aut prouidentiam parit: aut ei cuiuscūq; federis noticia vicinatur. Cum vero motus precedēs / & ex eo cōcepta species futuri operis sequela frustratur: inanis est agitatio mentis: & q̄si umbra in somnis sine veritatis corpore euanescit. Motus tamē quia re ipsa fuit in anima: nō potest non fuisse in anima: & anima que motus agitatione mota est / non mota nō fuisse non potest. Porro diuine simplicitatis stat⁹ longe alia conditio est. ¶ Ea siquidē vno simplici & indiuiduo aspectu (vt predictū est) que sūt que fuerūt: & que futura sūt omnia cōtemplatur: nulloq; rerum mutabiliū lapsu mouetur / sed in se ipsa semel & simul contuens vniuersa: subsistit inuariabilis: stabilisq; manens dat cuncta moueri. Et licet ei interdum preteriti tēporis aut futuri verba aptent: non ei quicq; ex hoc subtrahi vel impēdere: sed rerū subiectarū mutabilitas si qd proprie dicitur veraciter iudicatur. Cū ergo ipsū aliquid prenouisse audiimus minime intelligimus fluxu temporis eius preterisse sciētiam: sed si verborū naturā sequimur: precessisse tēpus quo veraciter credatur ei⁹ quod futurū erat habuisse noticiaz. Sic vtique eum ab eterno certū est omnia preuidisse: non q̄ visui eius motu suo quicq; subtrahat tēpus: sed quia qui vniuerso tempore natura prior est / suus omnia sēper cōprehendat aspect⁹. ¶ Eius ergo prouidentia in sui dispositione non fallitur: quia eam semper sequela operis comitatur. Sed nec falli potest: quia nec ex mutabilitate rerū: nec ex temporis fuga aut versibilitate potest aliquid esse absconditū ab oculis eius. Hominiis vero falli potest & fallitur dispositio / quia res cuius apud se prefigurauit speciē p̄cessu tēporis / aut omnino nō euenit / aut in alia specie in publicum procedit. Nec tamen quecumq; preteriti verbi significatione clauduntur / rebus sunt aggreganda preteritis. Nec si me vixisse profitear florente paripatetico palatino / ideo mihi vitā elapsam aut preteritam esse confiteor. Aut si ab arrianis eugenio presidente dissensi non ob preteriti temporis gratia a fidei & confessionis illius integritate diuerti. Ceterū quia quandoq; verum fuit dicere nunc viuo: sic sentio / eleganter & vere fateor in sequentibus quia tūc vixi: & sic senti: nec tamen vitā preteriit se vel sensū. Scio tamen quis dixerit quia in hoc erram⁹ q̄ mortem nō prospicimus. Magna pars eius iam preteriit / quicquid etat̄ retro est / mors tenet. Sed certe si ei semel fuisset vita elapsa: aut hoc oīno nō diceret: aut diceret rediuiuis. Non est ergo necesse preteriisse quicquid preteriti tēporis significatur verbo.

Boeti⁹ lib. iij.
de cōsola. p̄p̄.

Deo oīa patēt
homini neq; q̄

Arriani.

Seneca ep̄la
liiij. lōgū mihi

Policratici de Curialiū nugis.

Aristoteles.

Omnia apud
deū possibilia
Sed utrū que
facta sunt po-
terit facere nō
fuisse: hic vi-
det q non.

Et licet predestinati sint multi: nō ideo quia preelecti sunt pre-
teritū predestinatio. Et quāuis nō predestinati esse possint: pote-
rit aliquid qd preteritū sit: ne preterierit reuocari. Nota siquidē
predestinationis quocūq; verbi casu vtaris quātū in eo est futu-
rum potius q̄ preteritū signat: & eū de quo dicā nisi iam forte
euaferit: indicat esse saluandū. Est enī (vt dici solet) verbū fecū-
dum / & in se semper verbi alteri⁹ intelligentiam claudit. Non
itaq; motū aliquē predestinanti ingerit: sed ei qui saluandus est
primitiua disponentis dei gratia patere asserit hostiū salutis: &
ianuā misericordie qua procedēte tēpore possit saluari: imo sal-
uabitur: licet possit & non saluari. Nec mihi illud aristotelis tui
obiicias: quia fuisse qd fuit / et esse qd est: quando est / necesse est
vt colligas enūciationes que preteriti tēporis habent copulam
veras esse precise / vel precise & ex necessitate falsas. Minime
nāq; hac obiectione iuuaberis: cū et ipsa Aristotelis verba faci-
ant questionē / & articulo discutiendo nullū aut parū ferāt sus-
fragiū. Regule siquidem integritatē subuertunt enūciationes
que preteritis vim futuri cōtingentis adiungunt. Puta / verum
fuit heri te cras esse lecturū: aut te Plato quādoq; sciuit dormi-
turū in quib⁹ ex adiunctione futuri / p̄teriti tēporis fides vacillat
Dū enim tu poteris nō dormire: et hoc plato poterit nesciuisse /
nō q̄ motus qui in anima ei⁹ fuit non fuisse possit: sed q̄ que fuit
scientia mutabilitate rerum & tēporis lubrico in opinionē pote-
rit denotari: si tamen cōtingentiū futurorū vlla possit esse scien-
tia: quā sit indubitata opinio que scientiā pbabiliter imitatur.
Item qd heri verū fuisse predixim⁹ / non fuisse poterit verū: nō
q̄ res p̄terita reuocet: que in eo nulla preterit: sed qd res futu-
ra expectat: que ab insidiis fortune pendet vt sit. Deinde tu ip̄e
potes prouidisse aliquod bonū: qd forte futurū est bonum & po-
test nō fore bonum: & idem potes nō prouidisse bonum: nō quia
possis nō prouidisse qd prouidisti: sed quia potest nō bonum esse
qd prouidisti. Itē potes qd pmisisse vel stipulat⁹ esse vtiliter: idēq;
potes nō pmisisse: aut nō stipulatus esse vtiliter qd tū pmisisti /
vel stipulat⁹ es nō pmisisse / aut nō stipulat⁹ esse nō potes. Pre-
terea tu in fundū sempronianū illū qui te sequit⁹ precessisti: & si
aliū precessisti: te ali⁹ aut secut⁹ est / aut sequit⁹ / aut sequet⁹. Cū
ergo cōsequentis possit euacuari euetus: antecedentis quoq; ve-
ritas possit infirmari: vt & tu qui precesseras nō precessisse pos-
sis. Quo tamen ingressus es nō potes nō fuisse ingressus: neq;
et qd factū est cōnumerari potest infectis: neq; qd preterit / ne

firerit poterit reuocari. In his enim omnib⁹ que mente cōcepta/
vel verbis expressa/vel actu cōpleta transierūt:nō possunt/nec
poterunt exinde non fuisse:& si qualia futura erant:dū eadē sui
natura certus nō fixit euetus/valeant non fuisse. Talium vero
claudūtur ambitu omnia que cuiuscūq; generis iminentis appel
latione claudunt: licet familiarius ad quātitatē/aut ad aliquid/
aut quodlibet aliorū naturaliter applicetur. Quid ergo mirū si
ille qui omnia potest/& que preuidit nō preuidisse potest: cū con
stet fidei q̄ ea que p̄uisa sunt nō euenire possunt/& que nō sunt
preuisa possunt euenire/nec tamen citra cōspectū p̄uidētie va
leant euenire? At enī Esaias. Si volueritis ambulare in prece
ptis meis/& audieritis me: bona terre comedetis. Q̄ si nolueri
tis & me ad iracūdiā cōcitaueritis: gladius deuorabit vos: quia
os dñi locutū est. Ecce q̄a liberū hic seruat arbitriū:dū si volue
ritis & si nolueritis dicens. In vtrāq; partē nō ex iudicio irretra
ctabili fatore dei: sed ex merito singulorū omnib⁹ penā vel pre
mium repromittit. Esset utiq; in voluntatē collata cōditio pro
merēdi inutilis: si faciendi vel nō faciēdi necessitas esset p̄uidē
die: vel fatorū nexib⁹ illigata. Q̄ si istud nō sufficit cōtentiosus
an nō ex euāgelico testimonio poterat in passione filius rogare
patrē suum vt exhiberet ei plusq̄ duodecim legiones angelorū/
cū tamen liqueat ex post facto nō hoc sed oppositum ei⁹ q̄a con
tigit fuisse p̄uisum? Nec perspiciationis ingenii moueat sensum
si in tante maiestatis scrutinio exemplis deficiim⁹/nec rōnibus
abūdamus:cū amirationē ratio tollat/& exemplorū inductio
singularitatē excludat. Ipsa vero ineffabili singularitate mira
bilis & mirabili imensitate singularis omnē sensum exsuperat
nō modo hoīm sed & angelorū. Scio equidē quia scrutator ma
iestatis opprimef a gloria/& ex edicto altissimi bestia si mon
tem tetigerit lapidib⁹ obruendā. Vnde que in talib⁹ p̄ponūtur
sine preiudicio in meliorū inuestigātis animo potius dicta sunt q̄
temeraria cōtentione ad expugnationē veri aliquid statuentis
Sed nec illud me scire cōfiteor cur hoc reprobato aliū p̄legerit
nisi q̄ cum patrib⁹ sentio in illo occultā dei iustitiam venerādā
in hoc manifestā gratie misericordiā amplectendā. Nā & ille
qui raptus ad tertiū celum audiuit archana verba que non licet
homini loqui:huius difficultatis articulum nō tam discutiens
q̄ ammirans altitudinem diuitiarum sapientie & scientie dei/
confessione humili veneratus: iudicia eius incomprehensibi
lia/& vias impenestigabiles esse pronunciat. Incerta & oc

Esai. f.

Ius et iustitia
idē p̄mittunt
vt. ff. de iusti. x
iur. l. j.

Prover. xxv.
Hebre. xij.
Exodi. xvij.

ij. Corin. xij.

Rom. xj.
ps. l.

Polycratici de Curialū nugis.

culta sapiētie dei / qui sibi manifesta esse cōgratulatur / opera ei⁹
 supra sensū hominis magnificata asserit: & dū scrutat oīa / cogi-
 tationes altissimi nimis pfundas agnoscit. Huic veritati confo-
 nat quod in ecclesiaste sc̄tus salomon in auditu fideliū cōciona-
 tur. Est homo qui dieb⁹ & noctibus nō capit oculis somnum: &
 intellexi q̄ omniū operum dei nullā possit inuenire homo ratio-
 nē eorū que sunt sub sole. Et q̄to plus laborauerit ad querendum
 tanto minus inueniet etiam si dixerit sapiēs se nosse: nō poterit
 reperire. ¶ Si ergo inueniri non potest ratio subsolarium quis
 plenarie supra solariū redditur⁹ est rationē? Quis em̄ cognouit
 sensū domini / aut quis cōsiliarius eius fuit? ¶ Cōstat itaq; sic ra-
 tionē omnium veritatis ardore querēdā: vt pia intētio suam in
 firmitatē agnoscat: et ex omnib⁹ rebus pficiat: dū sibi persua-
 rit diuinā maiestatem fideliter honorandā: & misericordie inde-
 ficientis abyssū iugiter amplectendā. Deniq; apud philosophos
 cautū est talia manere predicata qualia subiecta pmiserit: oīmꝫ
 predicamentaliū vim et proprietatē naturalium finibus limita-
 ri. Eademq; cū ad culmen theologie ascēditur quasi natiuo colo-
 re destitutam: & robore alterari. Plane deficit vis verborū: &
 intellectus ip̄e mortalis succūbit: vbi diuine discutitur immen-
 sitas maiestatis: & in naturalib⁹ obtinet his scilicet que rerum
 numerū augēt vel minuunt: vt quod fuit nō possit nō fuisse: aut
 non preterisse quod preterit: dū tñ qd̄ preterit verū fuit se fore
 lecturum: nihilominus verum fuisse non possit. Quod itaq; pre-
 teritū est / reuocari non potest ne fuerit: & eque quod ex insidiis
 fortune pēdet / dum ex facilitate nature vtriuslibet sortis expe-
 ctat euentū: nulla eueniendi subicit sibi necessitas. Sic forte dū
 prouidētie nō impletur effectus: quod futurū est & non euenire
 potest / potest etiā nō fuisse p̄uisum. Nō tamen (vt predictū est)
 inuestigationis audacia / omnipotēti animo aut immēsitati ei⁹
 quācūq; prescribo mēsurā. Hoc autē cū multis sentio: quia si quid
 deus prouidit eueniet: & si nō euenierit / non prouidit. Vnde pro-
 babiliter ad minus colligitur: quia si potest non euenire / potest
 etiā non fuisse p̄uisum. Quid enim ex quo veraciter conse-
 quat: ipsa veritas nouit / iuncturāq; rationū plene & p̄fecte p̄mi-
 tiua ratio p̄fat. Hāc autē humano generi indulget academia aī-
 qua licētā vt qcqd̄ pbabile vnicuiq; occurrit suo iure defēdat. So-
 lebat nostri tēporis pipatetic⁹ palatin⁹ oīb⁹ his p̄ditioib⁹ obuia-
 re vbi nō cōsequētis intellectū antecedētis cōceptio claudit: aut
 nō ātecedētis p̄trariū / p̄sequētis destructoria ponit. Eo q̄ oēs ne

Eccles. i.

Rom. xi.

Theologia
 quātam vim
 habet.

Academie
 regula.

Peripatetic⁹
 palatinus.

cessariam tenere p̄frequentia velint / & si nōnulle sola / dū tamen magna sint p̄bilitate cōtente. Sicut em̄ sciētie assistit euiden-
 tior p̄ sui perspiciuitate opinio: sic & singula quo p̄bilia sūt:
 eo necessariorū fideliorē imaginē preferunt. ¶ Et ne me soli⁹
 opiniōis lubrico fluctuare putes / auctore quo me timeor magnū
 p̄fero augustinū: q̄ locū illū exponēs euāgelii: vbi de multis mā-
 sionib⁹ que in domo patris sunt a saluatore fit mētio / ait. Si quo
 min⁹ dixissē vobis quia vado parare vobis locū: id est si nō essēt
 predestinati: dixissē ibo & predestinabo. Diuersitatē etenim
 mātionum que in domo patris electis suis preparate sūt diuine
 predestinatiōi coaptat que saluādis pro beneplacito disponētis
 parit diuersa carismata gratiarum & munerū. Cū ergo tantus
 pater hunc apprehēderit interpretatiōis sensum vt dixerit si nō
 essēt predestinati dixissē vobis: ibo & p̄destinabo. credibile est
 dum rerū pendet euētus: si omnipotēti placeat eos qui nōdum
 predestinati sūt posse predestinari ad vitam: & qui iam scripti
 sūt in libro vite: exigētibus meritis ab eo posse deleri. Hinc est
 forte. Deleantur de libro viuentiū / & cū iustis nō scribant. Itēq;
 Aut dimitte eis hanc noxam: aut dele me de libro tuo que scri-
 psisti. Qui nat⁹ est (inquit euāgelista) ex deo: nō peccat / quoniā
 generatio celestis seruat eum. Generatio utiq; celestis est eter-
 na predestinatio: cuius omnes filii ingrediūtur ad vitam. Et si
 possibile sit eosdem preuaricatiōis merito a iustitia que via vi-
 te est aberrare. ¶ Si mihi nō credis: audi vel illum: cui si angel⁹
 de celo contradixerit / dignissimo anathemate cōdemnabitur.
 Pater inquit ex eis quos dedisti mihi / nō perdidit quēq; sed ser-
 uauit eos. Nōne queso iam illos perdiderat qui retrorsum abierāt?
 Nōne etiam quodāmodo iam iudam perdiderat? Sed certe nō
 acceptauerat eum in archano consilii filius: nec pater seruandū
 inter cōscriptos filio dederat illum qui non fuerat p̄destinat⁹ ad
 vitam. Si vero alii preordinati erant / si labi non poterant quare
 pro eis tanta sedulitate filius intercedit? Saluandi ergo erant:
 & tamen dum peregrinabātur a domino / mortem poterāt pro-
 mereri: ad vitā nulla necessitate predestinatiōis artati. ¶ Glo-
 riatur quis q̄ eum nihil separabit a caritate christi: & tamen ca-
 stigat corpus suum & in seruitutem redigit: ne forte cum aliis
 predicauerit ipse reprobis inueniatur. In apocalipsi quoq; mo-
 nentur angeli ecclesiarum nunc agere penitentiā / & prima ope-
 ra facere / ne moueatur candelabri eorū: nunc tenere locū suū ne
 eundē alteri cedant. Cur ita si que futura erant mutari non pote-

Johan. xiiij.

ps. lxxvij.

Exodi. xxiij.

i. Johan. ij.

Johan. xvij.

Johan. vi.

Rom. viij.

i. ad Corin. ix.

Apoca. ij. x. iij.

Polícratici de Curialíū nugis.

Dictū philoso **phorū gētiliū** **rāt?** Hec quo snia nec gētiliū philosophos latuit: qui fatorum se-
 riem dicunt immobile: nō quia moueri non possit: sed quia mo-
 ueri omnino nō contingit. Hinc est illud. Exire a mediis potuit
 pharsalia fatis. Itēq; poeticiū quo senex carnotēsis ī fortune an-
 gustiis frequēti? vtebatur. Fata viā inuenient &c. ¶ Que ve-
 ro elapsa sūt & secunde dispositionis effectu completa naturali-
 ter quidem non possunt non fuisse: licet nihil asserere in alteru-
 tro audeā in iniuriam disponētis. Ait tamē doctorū doctissim?
Hieronim? do **ctorū doctissi-** **mus.** (hieronimū loquor) Audenter loquar. Licet de? omnia possit
 virginē tamē post ruinā suscitare nō pōt: potest tamen coronare
 corruptam. Et quidē diffinitionē virginis eodē interptante apo-
 stolus ponit: vt sit xgo que sancta est corpore & spiritu. Sed p-
 culdubio deus et sanctificare animā virtutibus: et carnē potest
 reintegrare corruptā: vt tota substātia sui videri possit que ceci-
 derat suscitata. Quod si oratorio tropo vsus intellexit que fue-
 runt non posse non fuisse: nō necesse fuit ad virginē prostratam
 recurrere: cū in preteritis oibus simili sentētia vel errore hoc idē
 potuerit inueniri. ¶ Sententiā vero ab errore sciēter diuido: eo
 q; sententia semper habere debet veritatis significationē sicut
Job. xxxviii. apud sanctū iob inuenis. Quis est iste inuoluens sententias ser-
 monib? imperitis. Sed forte virginitas aliquis gradus est: quē
 impossibile est a quacūq; corrupta apprehēdi. Quod autē possi-
 bile dicitur: interdum ad facilitatē que singulis inest vel ex for-
 tūne calculo/vel ex aptitudine dispositiōis refertur: quādoq; ip-
 sam naturā rerum respicit: nūc ad fontē omniū diuinā reflectit
 maiestatē: a qua omnis nō modo personarum potentat?/sed re-
Rom. xiiij. rum omniū que videri vel cogitari possunt potestas est. Hinc
 illud salomonis. Omnis potestas a dño deo est. Aduersus hanc
 nulla vnq; me contumacia erigam: certus quia ipa sola est que
 potest animam & corpus mittere in gehennam.

Abiectio noui stoici. Capitulum. XXIII.

Virgilij ossa ī
galliam sunt
portata.
Ludouicus.

REstat tibi illi? stoici tui questio: quē in apulia diuti?
 morātem vidi vt post multas vigilias/lōga ieiunia/
 labores plurimos & sudores/ tanto infelicis & iutilis
 exilii questu/ in gallias virgilii ossa poti? q; sensum re-
 portaret. Querebat etenī ludouicus ille an posses aliquid face-
 re eorū que minime factur? es. Qd cū admisisse: mille tibi au-
 reos offerebat dum illud efficeres: quos si forte respuēres eos ti-
 bi quātalibet summa multiplicari iubebat: vt quod leuiter fieri
 potest efficias. Tandē ipudēti & impudico soluebatur cachino/

vim coniunctionis oppositorum non intelligēs aut contemnens et te ridiculum assistentibus digito ostendebat: qui gratis tantam pecuniam cōtempfisses. Congeris in hunc modum q̄ pluri ma non tamen his stimulis vrgeor: vt omnia necessaria credā quia sciuntur aut nihil contingentium sciri: quia necessaria non sunt. Plane sciolus paululum mihi cum paripatheticis pre illo videor: qui huius difficultatis angustia in athicis noctibus confessus est nescire se non esse cicadam.

¶ Q̄ mathematici sunt temerarii in differēter futura iudicio suo subiicere presumentes. Capitulum. XXIII.

Liquoq; licet dissentiamus in plurimis mecū fatentur se omnia nō nescire cum quib⁹ astra loquūtur: et q̄ quasi de ipso celestiu sinu extrahunt veritatē. ¶ Qui vero eorū modestissimi sūt: nec syderibus rerum pollicentur effectus/nec eas necessitati lege dispositionis astringūt sed quia nature sūt: certisq; prenūciantur indiciis/predicere non verentur. Sed si futuroꝝ potest ordo mutari temerariū est rem sui natura incertū certo diffinire iudicio. Sin autē mutari nō potest quid prodest tanta curiositate scrutari: quod nulla potest diligentia declinari. Sed forte & si aliter esse possit: res incerta nō est. Temeritatē etiam iudicii excusat ratio indubitata signorū. Licet enim possibile sit rem aliter esse eam tamen ita futuram esse manifesta signa prenūciant. Nec mea (inquit astrorū secretarius) itereft an aliter esse possit dū id de quo agitur ita futurū esse nō dubitem. Sed quenā est ista certitudo signorū? Nempe rerū plerūq; experimentū fallax/iudiciū difficile/ipsorūq; signorum varia & multiplex signatio. Porro varietas ambiguitatē inducit. In ambiguis autē ois diffinitio periculosa est. Sed esto q̄ signa vniformia sint: vnde illa vna significatio inotescit: aut quid eā phibet esse falsam? Natura (īquis) Illa ne que in reb⁹: an que in diuina volūtate p̄sistit? Porro diuine nō obloquor voluntati/sciēs quia om̄ia quecūq; voluit fecit. Si ea tibi innotuit bene est. Potes utiq; in lumine illo videre lumen: & vera indubitata de libro proferre/qui aliis signatus tibi apertus est: in quo sunt om̄es sapientie & scientie thesauri absconditi quoniam nemini aperire licitū esse audieram nisi agno qui occisus est/& mortē virtute propria interemit. Noli ā modo cum apostolo mirari altitudinem diuitiarum sapientie & scientie dei: cum incomprehensibilia sint iudicia eius: & astrorum ducatu

Astrologi quēter se tueatur quā variantur.

ps. cxii.

ps. xxxv.

Coloceñ. ij.

Apocal. vj.

Rom. xj.

Polícratici de Curialiū nugis.

ps. xxxv.

Rom. xj.

Actuū. j.

Actuum. j.

peruestigabiles vie eius tibiq̄ nadabilis sit iudiciorū eius abyssus multa. ¶ Si de ea natura niteris que in rebus id est frequēti rerum cursu versatur: frustra tibi de syderū familiaritate blandiris: cū a solito rerum cursu multa diuertant: & eo maiori ammiratione feriant sensus hominū/quo nō modo insueta sed ipsi nature videntur aduersa: vt cū solis defectus plenilunio cōtingit: aut si circa synodum/aut circa pleniluniū/vel vltra luminis sui luna patiatur eclipsim. Qui enim sideribus legem dedit/qui curricula temporum voluntatis sue freno moderatur/qui rerum momenta temporibus suis accōmodat quādo vult/& quomodo vult nouum stupente natura/aut rarū potest producere effectum ex causis cōcurrentibus que aliter parere cōsueuerant. Quis enim consiliarius ei? fuit/aut dicet ei cur ita facis? Vtiq̄ dominus est. Quod beneplacitum est in oculis suis faciet. Dispositioni ergo aptare tempora: & rerum momenta narrare temporib⁹ solus ille qui disposuit potest: & cū multorū noticiam fm beneplaciti sui mensuram concesserit creature: hoc sibi trinitas singulariter reseruauit. Quando itaq; & q̄diu quid futurum sit nouit/& etates temporum ille dispensat per quem ipsa tēpora facta sunt. Ipsa quoq; tempora motu & variatione rerū quasi quibusdā colorib⁹ pingit: & volubilem tēporis rotam iugali quodam nexu rerum quo teneatur illaqueat: & vt rem incōprehensibile ingerat intellectui eandem mirabiliter rerum proprietatib⁹ quasi suis informat. Non est inquit verbum altissimi/vestrū nosse tempora vt plene sciatis quando & q̄diu quid futurum sit: vel momenta/vt possitis modos & varietates eorum que futura sunt cōprehēdere. ¶ Ecce quare temerarium sit futura certo subiugare iudicio. In patris siquidem potestate sunt posita non in necessitate eueniendi. Porro que in potestate posita sunt: sic & non sic esse posita sunt Nam que in necessitate: sic esse necesse est. ¶ Quod argumentum a signo suo non est necessarium: & de ezechia/achab/ & iniuitis: & p̄ ea que significantur imitari possunt.

Capitulum. XXV.

Sed forte familiarib⁹ veritas loquens nō est vestrum ait/vt tātam prerogatiuam alienis puta mathematicis reseruaret. Esto: si tamen fidelis anim⁹ acquiescit. Sed q̄ta vt predictū est/est hec certitudo signorū? Nēpe cum signa meatus deseruere suos nouū aliquid creditur imminere. Non enim eousq; cōtēdo vt res magnas nullis vnq̄ credam iudiciis preueniri: cum in sole & luna et ipis elemētis & or

natur eorum vim significatam a domino esse didicerim. Ceterum
 artem esse qua quis de futuris ad omnia interrogat? verum respon
 deat/aut omnino non esse/aut nondum innotuisse hominibus mi
 hi multorum auctoritate & ratione persuasum est. Quod si tibi persua
 dere non possum obstantibus his que mihi de providentia & fa
 to indefinenter opponis: mihique repugnantibus exemplis que de
 variis affers hystoriis: persuasum tamen mihi huic non acquiescere
 vanitati. ¶ Non equidem signorum signatorumque eam coherentiam
 arbitror ut alterum ex altero necessario consequatur. Cur ita cre
 diderim (nisi te curiali nuge detinet) audi. Rex ezechias egro
 tavit ad mortem. An non credis regem iuda medicum inuenisse
 se qui urine et pulsus et multiplicium prenosticorum iudicio mor
 bi deprehenderet quantitatem? Deinde responsum mortis for
 te acceperat in corpore suo qui eo usque perductus est/ut se victu
 rum ulterius non speraret. Postremo spiritus sanctus mortem
 nunciabat a stare pre foribus. Quod signum certius queris?
 Quid certum est (ut de aliis taceam) si de testimonio dubitas
 spiritus sancti? An negabis esaiam dixisse. In spiritu morieris & non
 viues? Vixit tamen & non mortuus est: adiectis ei annis quin
 decim per misericordiam eius qui futurorum eventus in sua po
 suit potestate. Et forte mortem quam natura vitaliumque defectu
 intentabant: quia ille per penitentiam mortuus est in culpa: ul
 terior comminantis dei absorbit misericordia. ¶ Achab quoque
 rex impiissimus cum iezabel non tam coniugio quam crudelitate con
 iuncta: cum vineam sancti nabute cruore possedisset/ mortem im
 minentem domino prenucciantem expectabat. Si mihi non credis quod ea
 de ipse prenucciauerit: audi helyam. Ait enim: hec dicit dominus.
 Occidisti et possedisti. Itemque. In quo loco lincerunt canes sangui
 nem naboth: ibi lingent sanguinem tuum: & iezabel comedent ca
 nes ante muros iezrael. Quod cum audisset achab scidit vestimen
 ta sua: & posuit saccum super carnem suam: ieiunavitque et dormiuit
 in cilicio. Factusque est sermo domini ad helyam dicens. Quia re
 ueritus est achab faciem meam non inducam malum in diebus eius.
 ¶ Ecce pena que debebatur achab: quia penitentiam egit differ
 tur in posteros: & iezabel in scelere perseverans/ presenti iudicio
 condemnatur. Vna eademque fuit sententia: qui sanguinem achab &
 iezabel canibus exponerebat/ & tamen pro parte mutatur/ & pro par
 te manet immobilis: auctore temporum sic omnia disponente. ¶ Sic &
 ninivite a presenti excidio liberati domini flexere sententiam ex
 edicto regis & principum/ agentes penitentiam ad predicationem

Rex ezechias
 Hec hystoria
 habet. iij. Re
 gum. ii. et. ii.
 Paral. xxxij.

Achab:
 iij. Reg. xxi.
 et. xxiij.

Helyas.

Naboth.
 Iezabel.

Helyas.

Ninivite.
 Jon. iij.

Jonas.
Iuppiter.
Mars.
Plautus co-
micus.

Contra fidem
gentilium.

Lucanus.

Roma.

Nabugodonosor.
Daniel.

Danielis. x.

ione. Numquid tibi videtur verior & fidelior sententia iouis & mar-
tis quam sententia creatoris? Non utique plauti consilio acquiesces: si
istud virium planetis ascripseris. Cum enim sicofanta mandroge-
rum percunctaretur: an illi sint planete placidi: qui numeris totum
rotant: eos mandroger? nec visu faciles/nec dictu affabiles esse
respondit/adiiciens quod athomos in ore voluit: stellas numerat/so-
la mutare non possunt sua. ¶ Sicutaque a dispositione syderum eue-
ntuum necessitatem ingerit: ut illos sale satis urbano eleganter irri-
deat qui visum exercet in contemplatione eorum qui visum fugiunt:
& interpellat eos qui loqui dedignant. Et cum athomos in ore vol-
uat: verendum est ne si athomus genelliaco forte intercizat in ex-
cipienda sententia celestium labat. Sit ergo eorum insignis au-
toritas dum stabilis/& incouulsa maneat creatoris. Certe quicquid
tibi mars tu? aut iuppiter suggerat de? verax est: & tu dum illis
plusquam deo credis es perniciosissime mendax. Astra quidem sunt
medacia in conspectu eius: sed & in angelis suis repperit prauita-
tem: ut tamen verum fatear: tibi astra non mentiuntur: sed tu ipse: quod de-
cipis tibi imputa. Quis enim te coegit falsum putare? Quis ea
que preuentibus figuris ventura coniectas imutabilia esse persuasit?
An falleris eo quod figul? sibilas: aut hic mund? ait nulla sine lege
per eum Errat/et in certo voluit sydera motu. Aut si fata mouet
vbi generique paratur humano matura lues. Itemque manifesti
subiicit: & superos quod predest poscere finem? Cum domino pax ista
venit dicit roma malorum Continuum seriem: clademque in tempo-
ra multa. Protrahere civili tantum iam libera bello. Sed proculdubio
multi dum tui futurum bellum amouere non poterant: quia multi
immo potius nulli sunt. Hoc tamen vnus & deus & dominus om-
nium potuisset. Nouit enim ille mutare sententiam: et si tu beneficio
eius maliciam finias. Unde & nabugodonosor consilio danielis
peccata elomofinis redimes: & iniquitates in misericordis pau-
perum suam domini iminentem ad tempus effugit: donec in aula babilonis
gloriando diceret. Nonne hec est babilon magna quam ego condidi
in domo regis in robore fortitudinis mee: et in gloria nominis mei?
Sic ergo elationis voce in seipsum iam fugientem dei suam reuocauit.
¶ Quod sententia dei moueri potest: quod consilium dei imutabile est: & volun-
tas dei prima omnium causa/& quod mathesis via damnationis. Ca. XXVI.

¶ Vm itaque immutabilis dei sententia possit moueri ex-
tantium et discurrentium syderum sermo manebit im-
mobilis? Sed quocumque modo sententia moueatur: consilium
domini manet in eternum. Quod autem consilium: voluntas dei signum

certi⁹ est p̄ceptioe: aut p̄hibitione diuina? An nō recte videbit
 velle quod precipit: plane patriarchā precepit vnigenitū p̄mis-
 siois filiū immolare: recte ne patriarcha mandati acceuit? Re-
 cte quidē per oīa: eo q̄ madatū volūtatis que prima omniū cau-
 sa est & nunq̄ suo fraudatur effectu: certissimū iudiciū fit. A deo
 quidē prima est: vt si queratur de aliquo cur ita sit rectissime di-
 cat quoniam ille sic voluit qui omnia quecūq; voluit fecit. Si ve-
 ro cur voluerit querat: inepta questio est quia primē cause volū-
 tatis scilicet/querit causa: cuius nulla est omnino causa. Equi-
 dē dici solet: & verū est: quia in manu principis est vt possit mi-
 tius iudicare q̄ leges: cū et qui legem tulit derogande vel abro-
 gande illi⁹ habeat potestātē: legi ergo quam figulus tuus celo
 imponit: auctor celi cōtradicerē nō audebit? Interpositam inter
 ius et equitatem interpretationē soli principi et oportet & licet
 inspicere: vbi aliud ius suadet aliud equitas. Que in publica vti-
 litate versatur principis querēda est interpretatio: que genera-
 lis est & necessaria: vbi de scripto & sententia dubitatur mens
 est inquirenda auctoris. ¶ Quis ergo te celestium fecit interp̄-
 tē? Vnde qd̄ expediat nosti? Qua temeritate aliena opera tuis
 immo dei stellis ascribis? Teneo enī tuum illud subtilissimum
 argumētum. Tu qui flagrante minacem scorpion incendis cau-
 da chelasq; peruris. Quid tam grande paras? Sed mendacii pa-
 ter qui te hoc docuit celestibus ascribēdum: fraudulēter sic agit
 tecū: vt cū his notis resperferit creaturā: ipsum creature sic infā-
 met auctorem. Postremo animulas miserorum fraude dece-
 ptas ineuitabilium vaticinio futurorum in elationis tumorem
 suspendere/vel desperationis abyssum precipitare demētia est.
 ¶ Porro hunc fructum mathesis sue horoscopi afferunt/& pla-
 netis suis magis erronei dum a scientia pietatis exorbitāt lōga
 peruestigatione signorū: cū eo qui quasi lucifer matutinus orie-
 bat̄ descendūt in infernū viuētes: aliosq; ruine sue p̄ticipes faciūt
 Sed dum tibi talia opponuntur vel p̄ponuntur quid facis? Ri-
 des equidem & nimis vncis naribus indulges: ludibrio habens
 simplicitē fidei: recurrisq; ad prouidētie sinum: & te in abyssū
 inscrutabilem quasi antheus alter tot⁹ immergis. Lucē inaccessi-
 bilē posuisti refugiū tuum: et idē fidei rusticitatē impugnas ac
 si fons veritatis p̄pugnaculū sit erroris. ¶ Sed esto: veterē hanc
 prouidentie querelam sopire non possū: et nodos omnium que-
 stionum soluere non sufficio/quis enim adeo sapiens est vt omī-
 bus cuiusuis imperiti: ne dū tuis questionibus satisfaciat? Toti-

Genes. xxij.

ps. cxij.

Lucanus.

Mathesis.
 Horoscopi.
 Lucifer.

us deniq; veteris philosophie princeps plato leuē (vt fert) quod tamen de homero verius dicere: nescio quam nauatay questio nem explicare non potuit. Vnde cum ab eisdem impudentius & protracti⁹ derideret: vt erat vir verecundi ingenii quasi toxi cato cōfusionis iaculo perfossus ad mortē spiritum nouissimum exalauit. Puduerat enim q̄ quasi toti⁹ achademie improprio exprobrauerant principē philosophoy grece / etiam minima ignorare. Hoc autē asserit Flauian⁹ in libro qui de vestigiis phi losophoy inscribitur: xenophontinos faciēte inuidia / aduersus platonis gloriam impudenter finxisse. Licet q̄ plurimi eū ob sa cramentū numini asserāt vltro aīam posuisse illo etatis sue an no expleto: quē nouenarius in seipsum ductus effecerat: eo q̄ ex inde nō accedit humanitati nisi labor et dolor. Fateor quidem me pauca scire et cū multis plurima ignorare: nec tamē vite minus quasi homerus pudore vict⁹ abiitio. Si ergo prouidentie et liberi arbitrii litem cōponere nō sufficio: si fatorū et facilita tis nature repugnātiā nequeo cōcordare: nūquid ideo minus verū est ista esse? Sicut in iure ciuili reus frequētissime fauora bilior est: ita quedā sunt in inuestigationib⁹ philosophicis vbi plerūq; potior pars videtur autoris: hoc autē ex defectu nostro arbitror euenire. Intellectus enī circa rerū prima principia defi cit. In his scrutinium prouidentie inuestigationēq; materie: & fidei nostre multos articulos aptissime cēseo numerari. Dū in prouidentia vnus querele et molestia perimis: velut ydre preci so capite pluriū succrescūt capita questionū. Si in materie siluā progredimur: allico patimur quod sōniātes inter aliquā / & nul lam substantiam constituti. Anime quesita origine traducem nobis intellect⁹ opponit. Postremo in diuina substātia trinita tē recipere personarū nisi in fidei virtute quō arrii laqueos decli nabis? Diuinitatis vnā simplicem et indiuiduam admitte sub stantiā quomodo sabellii nisi fidei ratione man⁹ effugies? Hec tamen nō minus vera sunt: quia multis possunt questionib⁹ im pugnari. Et licet sapiētia dei se incarnationis mysterio nobis visibilē fecerit: nō tamen eo vsq; se intellectui nostro fecit palpa bilē: vt cū ea possimus vsq; quaq; discurrere: sciētes rerum oīm quāta sit longitudo / latitudo / sublimitas / & pfundū. ¶ Si vero mathematicorū via esset vsq; quaq; laudabilis / nō tā opere pe nituisset magnū augustinū se eorū cōsultationibus inclinasse. Ad hec doctorū sanctissim⁹ ille Gregori⁹: qui melleo predica tionis imbre totā rigauit et debriauit ecclesiā: nō modo mathe

Xenophōtini.
Plato vixit
xc. ānis. & hoc
in lib. de vita &
mo. phi. ca. de
platone.

Homerus.

vt. L. arrianus.
ff. de actio. &
obliga. et vere
gu. iur. l. fauo
rabiliores.

¶ Nō sapiētia
dei non posse
palpari a mor
talibus.
Augustini dā
natio contra
mathemati
cos.

sim iussit ab aula recedere: sed vt traditur a maioribus incendio dedit reprobate lectionis scripta: palatinus quecumq; tenebat apollo. In quibus erat precipua qui celestium mentem & superiorum oracula videbantur hominibus reuelare. Quid multa? Nonne satis est qd hanc vanitatem catholica & vniuersalis ecclesia detestatur: et eos qui vltius eam exercere presumpserint legitimis penis mulctatur. Sed ne planetariorum non tam persequi q sequi videamur errorem: iam ad reliqua progrediatur oratio. Qui enim huic curiositati inseruiunt non magis veraces esse possunt q humiles & sobrii qui primos recubitus in cenis appetunt & epulatur quotidie splendide. Postremo plurimos eorum audiui: noui multos sed neminem in hoc errore diutius fuisse recolo: in quo manus domini condignam non exercuerit ultionem.

C De aruspiciibus & chiromanticis & phitoniciis & saulis deiectione.
Capitulum. XXVII.

Quid de nigromanticis dicant: quorum impietas deo auctore per seipsam ubiq; iam viluit: nisi q morte digni sunt / qui a morte conantur scientiam mutare? Nam de aruspiciibus / auguribus / salissatoribus / ariolis / phitoniciis / aruspiciibus & aliis quorum pre multitudine / tediosa est enumeratio: productiorem sermonem texere / cum nemo istorum iam progrediatur in lucem: sed in latibulis si quis est exerceat opera tenebrarum superuacaneum est. Quedam tamen eorum certis de causis aliquatenus tangenda sunt. Et si lateant sup sunt ad huc malo suo aruspices. Hos p parte extis animalium diuinare predictum est. Extorum quidem censentur nomine omnia que cutis extremitate teguntur: vnde & illos qui in humerulis arietum vel quorumcumq; ossibus animalium vaticinatur: eis connumerandos esse manifestum est. Chiromantici quoq; vera que in rugis manuum latent se nosse gloriatur. Quorum errorem: quia ratione non vtitur: necesse est rationibus impugnare: licet eo ipso illos expugnet ratio: q deficiunt ratione. Vnum tamen est quod a te si me patienter audias attentissime quero. Quid nugatores isti (quoniam eos tibi notos non ambigo) quando de dubiis interrogati sunt puerunt? Cum aduersus ninicollinos britones regia esset expeditio pducenda / in quo te consultus aruspex premonuit: quis ab eo veritat / archanum non fuerit inquirendum: q excubiali obsequio cocinator medacii potius credendus erat q occulte veritatis iterpres. Vulgo siquidem cum quis mentiendi nota iuritur dici solet: quia quouis excubo / vigilius medacior est. **C** Item chiro-

vt extra de hereticis. p totum

Mali sermones bonos mores corrumpunt. Matth. xxiij.

De nigromanticis.

De aruspiciibus

Chiromantia vnde dicitur.

Ninicollini.

Polícratíci de Curialiū nugis.

manticus adhibet et consultus quid contulit? Nam sub eo articulo vterque quisquis hic egerit consultus est. Tu quidem paucis diebus elapsis: quasi stellam matutinam generis tui non premonit? perdidisti. Cetera quam melius nosti scienter taceo cum isti vanitate sua me-

De phitonice.

ruerint ne ulterius consulatur. ¶ Phitoniconum vero eo perniciosior est consultatio: quo fallacia malignorum spirituum in his manifestior est / qui siue metiantur siue non in proposito semper habent ut noceant. Fallunt autem interdum studio fallendi: interdum cecitatis sue errore decepti. Id tamen agunt assidue ut futurorum conscientiam per omnia videantur. Inde est quod ambiguitate verborum obnubilare studet oracula: ut cum mendaces aut fallaces inuenti fuerint: aliquo rationis velamento sua queant tueri fallaciam. Sic utique fallere non desistunt: donec auditores suos precipitent in ruinam. ¶ Cui enim a seculo vatum profuere responsa?

Dux thebanus quo oraculo deceptus fuit.

Creso ne an pirro aut preces dentium an subsequentium cuique? Dux thebanus dum de oraculo sperat victoriam: fratris mucrone perfoditur. Ei tamen anus lanus successus belli visus est polliceri. Quid enim aliud significaret quod post multas ambages intulit: certa est victoria thebis?

¶ Ceterum ne interprete duce mendacii arguatur: ut fallaciam ambigua veritatis nota obduceret / quo maliciam tueatur subiecit. Hei mihi per gladios vicit pater. Sic ergo dum quasi fatorum consilio securus ad parricidium inuita laqueo impietatis trahitur ad occasum. Patris quoque parricide desiderium adimplet: dum fratres impii quibus imprecatus optauerat / ut ferro generis consortia diffileret: mutuis vulneribus peremit: & alternis gladiis prosternuntur. Cresus maxima regna si hanc transgredias: de oraculorum fide sibi subiecta in confidit. Sed cum res in contrarium cesserit fallax apollo se vnius verbuli equocatione absoluit ab inuidia metiendi.

Pirrus raso apollinis delusus fuit.

¶ Quid pirrus? Romanis victis quos sepe in acie virtute fuderat beneficio phebi sibi permittit imperium: sed irrepabiliter strat in seipsum retorfit culpam / qui amphibologiam oraculi minus utiliter intellexit. ¶ Ad notiores traferatur hystorias. Apium cum vnica & singularis civilis belli tempestas urbe concuteret: docete phebo in sinu enboico quietem querit & mortem inuenit. Oraculum quidem auctore lucano celebre est. Effugis in getes tanti discriminis expertes bellorum romane minas. Solusque quietem: enboici lateris media conualle tenebis.

De appio decepto phebi oraculo.

¶ Sed ne falsitatis nota in hystorias non oracula refudat: canonica & cui fides incolumis accersit discutias hystoria. Saul in tyrannum versus ex principe / cum exigentibus culpis esset a domino derelictus: & aduersus populum domini eo duce inualescere

De Saul qui dñi indignatus

ret man⁹ hostilis: sollicit⁹ fractis rebus exitum inquirebat. Con-
suluit ergo dominū / & nō respondit ei neq; p somnia / neq; p sa-
cerdotes: neq; per prophetas: hoc tñ ei ante denūciauerat samu-
el: quia dñm penitebat q̄ eum constituerat regem eo q̄ non im-
pleuerat verbū domini suadente auaricia parcēs agag regi pin-
guissimo: & opimis gregibus ouiu et armētorū: et vestibus &
arietibus & vniuersis que pulchra erāt in oculis populi: qcquid
vero vile fuit et reprobū / hoc mandante domino demoliti sunt.
Et cum nulli ducū nisi de manu domini exercituum contingat
victoria: auctori bonorū nō referens gloriam viribus suis in fa-
cie populi de collato munere applaudebat. ¶ Sic em̄ scriptum
est: factum est verbum domini ad samuelem. Penitet me q̄ cō-
stituerim saul regē: quia dereliquit me: et opere verba mea non
impleuit. Contristatus est samuel: & clamauit ab dominū tota
nocte. Cumq; de nocte surrexisset: vt iret ad saulem: mane nun-
ciatū est samueli q̄ venisset saul in carmelū / & erexisset sibi for-
nicem triumphalem: & reuersus transisset / descendissetq; in gal-
gala. Deinde ad increpatiōes samuelis crimē inobedientie sub
pretextu religionis maluit excusare q̄ delere p̄ p̄niam q̄ secūda
tabula post naufragiū relicta est p̄ctōri. Ait em̄. Immo audiui
vocē dñi: et ambulauit in via per quam misit me domin⁹: et ad-
duxi agag regē amalech: et amalech interfeci. Tulit autē popu-
lus de preda oues et boues primicias eorum que cesa sūt vt im-
molentur dño deo viuo in galgalis. Ecce quō seipsū excusat: &
quicquid culpe est aut extenuat: aut refūdīt in populum. ¶ Ait
ergo samuel: nunquid vult dominus holocausta & victimas: &
nō poti⁹ vt obediatur voci dñi? Melior est em̄ obedientia q̄ vi-
ctime: et ascultare mag⁹ q̄ offerre adipē arietū. Quā quasi pecca-
tum ariolādi est repugnare: & quasi scelus idolatrie nolle acqui-
escere: pro eo q̄ abiecasti sermonē dñi: abiecit te dominus ne sis
rex. Ego q̄dem similiter arbitror euenire omnibus qui in subli-
mitate constituti abeunt post concupiscentias suas / & princi-
patum diuinum simulantes / tumorem suum exercent in subdi-
tos: coequentes libito licitum: ac si colla eorū iugo diuine legis sub-
iecta non sint: & nulla necessitate vrgeantur ad implendam ius-
ticiam dei. ¶ Sed nunquid vel sic ad tantum tonitruum com-
minatiōis diuine sinderetis pectoris indurati: aut tumor qui ty-
rānid⁹ iūqtate in corde saulis viuari⁹ coaluerat potuit emolliri?
Nequaquā. Dixit ei saul ad saule: peccauit: quia p̄uaricat⁹ sū s̄monē
dñi: & verba tua / timēs populū / & obediens voci eorū. Sed n. tē

onē incurrit / r
ppter quam
causam.
1. Regū. iij.

porta queso peccatū meū: & reuertere mecum vt adorem domi-
nū. Et ait samuel. Non reuertar quia proiecisti sermonē domi-
ni: & piecit te dñs ne sis rex super israel. Vides ne q̄ difficile sit
maliciā cū superbie fomento coaluerit verbis & exhortatiōe cu-
rari? Peccauit inqt timens populū / & obediens voci eorum. Nō
ne sic fatetur culpā: vt potius inuoluat alios: qui si princeps esset
fuerāt relaxandi q̄ seipsū expediat? ¶ Nūquid sic audierat fe-
cisse moysen: cū ira dei seiret in populū: dixissetq; ei dominus
dimitte me: vt irascatur furor me⁹ in pplo: & deleam eum: & fa-
ciā te crescere in gentē magnam? Quid ergo fecit dux idēq; fi-
delis princeps in beneplacito suo constitutus a dño? Aut dimittit
te inquit eis hanc noxā aut dele me de libro tuo. Sed nūquid in
tante charitatis affectu propriam querebat gloriam? Inqt enim
māfuetus princeps: pius pater: disertus orator: potens in opere
et sermone: dux preambulus in iusticia mandatorū dei. Dicent
egyptii. Callide duxit eos dominus de egypto: vt prosterneret
in deserto. Sic ergo etiam sui ipsius dispendio domini gloriam
preoptabat & populi cui⁹ ducatum ministrabat liberationem.
¶ Dauid quoq; cum culpa eius dominū ad iracūdiā prouo-
casset: & principalis culpe subiect⁹ popul⁹ portaret penam: vidit
angelum dei cedētem populum. Fudit itaq; preces de intimis
precordiis et adiecit. Ego sum qui peccauit: ego inique egi: isti
qui oues sūt quid fecerunt? Verus utiq; rex & iustus princeps /
& dign⁹ qui altissimi frangeret iram: q̄ dum se p̄ populo flagel-
lanti domino opposuit indignationis eius flagellū amouit. Eū
siquidē nulla excusatio flectit nisi cū quis proprio iudicio accusa-
tur. Nihil mouet ad veniā nisi cum nocēs nudam detegit culpā
Misericordiā nihil ammonet nisi cum anim⁹ charitate succē⁹
in seipso conteritur: nihil persuadet propiciandū esse: nisi cum
mens manu operis extēdit ad satisfaciendum. Si quis enī fatef
culpā inutilis est confessio nisi satisfactionis animo currat ad ve-
niam. ¶ Peccauit inquit iudas tradēs sanguinem iustum. Fuit
vtiq; vera vsq;q; cōfessio sed inutilis: quia ante cucurrit ad laq̄-
um quem meruerat q̄ ad fontem misericordie quā demeruerat
et obstinationis sue duricia p̄clauserat sibi. Eum tamē penituit
fecisse quod fecerat: sed nō eo deuotionis affectu qui lapidē adiu-
torii sufficeret emollire. Penitentia siquidē ductus / laqueo se su-
spendit. Vitam ergo digno finiuit supplicio: sed quia maliciam
nō correxit: veniā sibi nullo procurauit remedio salutis. Sic enī
& apud inferos scribitur esse stimulus penitudinis: licet nulla sit

Exodi. xxxij.

Ibidem.

Moysen come-
mendat.

Preces quid
operantur.

Matth. xxvij.

correctio prave voluntatis. ¶ Sic ergo saul p̄culdubio peccatū suū imponere nititur humeris alienis: & dum simulat q̄ a pena velit per preces samuelis eximi seipsū graui⁹ oneratum fortiorib⁹ laqueis inuoluit: & irreparabili sententia dānationis astringit. Sequit̄ enī. Et p̄uersus est samuel vt abiret: ille autē apprehendit summitatē pallii eius que scissa est: & ait ad eū samuel. Scidit domin⁹ regnum isrl̄ a te hodie & tradidit illd̄ pximo tuo meliori te. Porro triūphator in israhel non parcat: & penitudine nō flectet. Neq; enim homo est vt agat penitētiam. At ille ait peccauī. Sed nūc honora me corā seniorib⁹ populi mei & corā israhel: & reuertere mecū vt adorē dñm deū tuū. Ecce quāta elationis isania. Se deiectū audit a dño et tñ q̄si eo inuito regnare p̄tēdit regnū meliori traditū esse nō ambigit: et priuat⁹ p̄ suam irretractabilē regni gloriā fraudulēter vsurpat. Corruit itaq; dū in vetitum molitur ascendere: & fit seipso deterior: meliori reclamāte domino vult preferri. Fatetur quidē culpam: sed penā portare dedignatur. Hoc est enim quod ait. Peccauī: sed nunc honora me. Ac si dicat: cum criminis culpa elationis fastus: tirāni nequitia: iuste deiectus cōtemni meruerim me patiētia tua in conspectu eorum qui non nouerunt consilio domini faciat gloriosum. Reuertere ergo mecum vt tuo incedam fatigatus obsequio: & tanto stipatus comitatu: tanta venerabilis auctoritate: adorem dominū deum tuum: quem meum vltra dicere non audeo: qui ab eo per inobedientiam discessi: et adhuc per contumaciam recedo. ¶ Adeo siquidem intumuerat spiritus ei⁹ vt non modo homini sed et ipsi deo seipsum quodammodo proprie impietatis ausu preferret. Quem enim dominus pretulerat quanto maiori gratia videbat preditum: tanto acriori iniuria ei occultas tendebat insidias tā manifestas q̄ iniquas exercēs inimicitias: & quo manifestius eum dominus extollebat: eo auidius nō tā deprimere q̄ extinguerē properabat. Ipsi quoq; deo se e regione ponit oppositum: dum ei surripere aut eripere nitit̄ iura regnoꝝ. Dignū ergo fuit vt nō maneret ī eo spūs dñi q̄ cor suū nō mō habitaculū: sed et tāte nequitie fecerat fūdamentū. Exagitauit enī itaq; spūs neq; a dño: et ex illo retro fluere & idies labi: minui regni vires ceperūt: sal⁹ ppli fluctuare: hostiū crebrior maior clariorq; victoria tā regē q̄ ppli validi⁹ aīos fregit. Ipse tñ eū cui dñs regnū firmauerat extminatū habebat a finib⁹ suis. Quid ergo tāde cepit p̄siliū: nō utiq; vt regnū traderet meliori: vt dispositiōi diuine que ei innotuerat acquiesceret

1. Regū. xv.

Regni saul priuatio.

Itō snias dei irretractabiles: ideo caue tibi ne dñm dei nostrum irascaris.

Polícraticí de Curialiū nugís.

Belboe mon-
tes.
i. Regū. xxxi.

i. Reg. xxviii.

iii. Regū. iij.
iii. Regū. xj.
Matth. xxvj.
Mat. ix. Luc.
xxij. Jo. xvij.
Nō q̄ mulie-
res sept̄ replē-
tur istis spiriti-
bus dyabolicis
& homines.

vt p̄niam ante finem vite ageret fructuosā. Sed qui aduers⁹ do-
minū calcaneum tumoris extulerat/ populū in mōtes gelboe
vbi puniēdus et occidend⁹ erat: eduxit in prelium: Occidi siqui-
dem in mōte debuit: qui nō nisi alta in seipso respexit. ¶ Quia
ergo eum veritas ipsa deseruit ad fōtes mendaciū fall⁹ et iniqu⁹
princeps cōfugit. Dixit itaq; seruis suis. Querite mihi mulierē
habētem phitonem: & vadā ad eā et sciscitabor ab ea. Quid ali-
ud dixisset gentilis idēq; perfid⁹? Nonne idē est ac si dicat. Fle-
ctere si nequio superos acherōta mouebo? Aut fidelioribus ver-
bis et infaniori perfidia. Si mihi de⁹ noticiā subtrahit veritatis
eam tamē per patrem mēdaciū eo inuito cognoscā et velit nolit
archanū cōsiliū eius et potestates aduersarias explorabo. Et dia-
xerūt serui ei⁹ ad eum. Est mulier habēs phitonem in endor. In-
dign⁹ enim erat consultatione virili quem intātum desperatio
fregerat: vt etiam ab infirmis et infirmis creaturis ad tueri-
dum sibi regnū quod domin⁹ auferebat aduersus omnipotentiam
eius auxilium imploraret. Mutauit ergo habitum suum/
vestitusq; est aliis vestimentis & abiit ipse & duo viri cum eo:
venerūtq; ad mulierem nocte. Recte quidem omnia: quia rect⁹
est etiam apud peruersos spiritus sanctus. Regio namq; habitus
debit spoliari: qui ad seruiēdum demonibus & non deo infau-
stum arr ipuerat iter: qui vestē abiecerat innocētie/ qui iustitie
mutauerat indumentum/ vestibus honoris et glorie nō debuit
insigniri. Et abiit utiq; post eū qui non stetit in veritate. Et duo
viri cum eo: equidem inominati/ & ignobiles: qui vī regem ad
tantam perfidiam non reluctāte fide prosequi potuerunt. Duo-
rumq; rex decenter stipas comitatu dum a summa & vera vni-
tate recederet. Veneruntq; ad mulierē nocte: apto utiq; tempo-
re de morte regum: de strage populi: de luctu publico cum tene-
brarum principe tractaturi. Sic & salomō nocte dicif sapientiā
accepisse: q̄ amore mulierum allectus et corrupt⁹: a dño erat re-
cessur⁹. Petrus quoq; dū calore fidei destitutus calefaceret se ad
prunas de nocte: laps⁹ est in perfidiā: & eā crimine perimii fecit
insignē. Alii etiā discipuli timore p̄strati: tpe nocturno sugerūt
Et ait saul ad mulierē. Mulieres enī frequēt⁹ spiritus phitoni-
cis iplet. Diuīa mihi in phitone & suscita mihi quē dixerō tibi.
¶ Lege libros reuolue hystorias: scrutare omnes angelos scri-
pturarū: nusq; fere in bona significatiōe dñationē inuenies. Vñ
pphetas reprobos diuinatores non pphetas esse scriptura com-
memorat/ quales fuerūt pphete achab: qui eum dño permittēte

exigentibus meritis variis iudificatiōibus seducebant. Deniq; iuxta verbum dñi egressus est spūs mendax: & factus est in ore oīm prophetarū achab ascēfuro in ramoth galaad p̄spera p̄mittentes: solo michea filio morastite reclamāte: qui cōsciū dñm cōsiliū israel quē dispersū viderat in montib⁹ premuniuit: cesus ob amate veritatē iudiciū: ab eo q̄ assūptis cornib⁹ ferreis dixerat: his rex cornib⁹ siriā vētilabis. Preterea diuinatio fere sine munere non fiebat: vtpote que in auaricie & nequicie spū exercet. Hinc etiā est q̄ hierusalē nūture / spūs sanct⁹ īproperat: iudices tui in muneribus iudicabant: sacerdotes in mercede respōdebāt: & prophete in pecunia diuinabant: & super dominū regescebant dicentes. Nōne dominus est in nobis? Non venient super nos mala: propterea dicit dominus. Syon quasi ager arabitur: & hierusalem vt custodia pomerii erit. Qui ergo in pecunia dominabāt & si prophetarum insultant nomine sepe mendaces / semper mēdosi / alieni sūt a virtute & veritate prophetie.

¶ In phitone inquit: quasi. d. Quia recessit spirit⁹ domini: vel phitonic⁹ patrocinef mibi. ¶ Et suscita mihi quē dixero tibi: vtiq; fallacia fallaciam trudit. Datus rex in sensū reprobū qui sibi persuaserat phitonem scientie presulem presciū futurorū archani cōsiliū cōsciū: veritatis interpretem: sibiq; persuasit eundē tāta preditam ptāte: vt posset etiā mortuos suscitare: & tante benignitatis: vt etiam in eo quod rarissimum est / & difficillimum: familiaribus suis morem gereret. ¶ Proculdubio elapsū erat a memoria eius: aut inutiliter tenebat canticū fidelis aīe q̄ dñs est q̄ mortificat & viuificat: deducit ad iferos & reducit: paupē facit et ditat: humiliat & subleuat: et qd̄ in seipō īpletū viderat saul: suscitāt de puluere egenū vt sedeat cū p̄ncipib⁹ et solū glorie teneat: & q̄ hec facit p̄culdubio sciētia: domin⁹ est.

¶ Et ait mulier ad eū. Et ecce tu nosti quāta fecerit saul: et quoniam eraserit magos et ariolos de terra. Quare ergo īsidiaris aīe mee vt occidar? Et iurauit ei saul ī dño dicēs. Viuit dñs: q̄ non eueniet tibi quicquid mali p̄pter hāc rem: verum quidē est quia qui versatur in sordib⁹ sordescit amplius: & quem gratia deserit / fiunt semper nouissima illius deteriora prioribus. Sacrilegii sibi phitonissa conscia expauescit: & potestas a domino constituta ad sacrilegia euellēda / alas quidem timida / cum negotia populi / cum domini bella geruntur idolatris prestat audaciā: & sacrilegiis regiam accomodat auctoritatē. ¶ Ariolos (inquit domin⁹) & magos ne patieris viuere. At ille ad quem

iij. Regū. xxij.

Michae. iij.

j. Reg. xxvij.

j. Regū. ij.

Leuitici. xx.

sermo dei dirigitur / & qui gladium portat ad vindictā malefactorum & gloriam bonorum: nō modo talibus securitatem dat: sed promissam pacem iuramēti religione confirmat. Et sic euenit vt in proprio periculo discat: q̄ perplexi sint nerui testicularum leuiathan: cum sibi tetēderit laqueum ppriū operis: a quo sine salutis dispendio non euadit. Et iam arcta cōplexio & cornutus quidem imminet sillogismus. Si phitonisse parcutur / domini violatur imperium precipiētis vt maleficia eiusmodi de terra eradātur. Si non parcutur iuramēti religio vitiatur. Quociq̄ se vertat impius: cōprehenditur in operibus suis. ¶ Dixit ergo mulier. Quem suscitabo tibi? Qui ait: samuelem. Omnium temporum vna est fides / deum esse / eundemq̄ iustum et bonū & remuneratorem sperantiū in se omnium plene meritis respondentē ante legem: sub lege: sub gratia. Nemini rectum sapienti venit istud in dubiū. Sine ista nemo vnq̄ ingressus est ad salutē. Verū qui errat in minimis paulatim ad maiora prolabit. Sic iste primo negligens: deinde inobediens: postmodum cōtumax: exinde obstinatus: postremo ad eam prolapsus est cecitatem: vt nec predictum articulum fidei sibi seruaret incolumē. Deū etenim iustum vsq̄: quaq̄ nō credidit: opinans etiam in sanctos post exitum vite huius malignis spiritibus cōcessam potestatem. Nouerat enim sanctū samuelem phitonice nō obtemperasse dū viueret: nec aliquod cū eis inite familiaritatis habuisse cōmercium. ¶ Nunc vero eum ad phitonis imperium sibi petit & sperat excitari. Vult etiam ad hoc cogi defūctum: ad quod viuus ipellī nō potuit. Regi siquidem noluit indicare dū viueret: nisi quod indicandū dominus inspirabat. Cum autem vidisset mulier samuelem: exclamauit voce magna: & dixit ad saulem. Quare iposuisisti mihi? Tu es enim saul. Se utiq̄ deceptam credidit / & etiam post prestitum iuramentum noticia & presentia principis oneratam. Dixitq̄ ei rex: noli timere. Quid vidisti? Et ait mulier ad saulem: deos vidi ascēdentes de terra. Phitonisse potuerat ab incepto vel tenuis fidei virum deterruisse responsio. Deorum siquidem pluralitatem iducit / & eorum habitationem sub terra & in tenebris esse significat. Dixit ergo saul. Qualis est forma eius? Que ait. Vir senex ascendit & ipse amictus est pallio. Intellexit itaq̄ saul q̄ samuel esset: & inclinauit se super faciē suam in terram & adorauit. Formam illius qui apparebat diligenter inquirat: forte gentilium errore deceptus eandem habitus & negociorum formam singulis apud inferos credens qua super-

Deorum pluralitas.

stites fuerant insigniti. Vnde illud. Que gratia curruum armo
 riq; fuit viuis. Que cura nitentes pascere equos. Eadēq; sequi-
 tur tellure repostos. ¶ Sed nonne potuerat sancti viri clarior es-
 se gloria: aut post mortem viuentis habitus immutari? Et qui-
 dem prouide & fideliter non dicit scriptura samuelem phitonis
 imperio suscitātū sed cecitatem impii sensus prudēter expressit
 Ait enim. Audita forma viri & habitu itellexit saul q̄ samuel
 esset. Deceptus utiq; intellexit quod & ex eo probatur quod sub
 iungit. Et inclinauit se & adorauit. Si enim fuisset samuel: ne-
 quaq; se permisisset ab homine adorari: q̄ fm legem crediderat
 & docuerat vnū deum et dominū adorandum. Preterea sancte
 anime a potestate malignorum spirituum exempte sūt. Postre-
 mo decepti hominis non fouisset errorem: quod eū ex subsequē-
 tibus fecisse colligitur. Dixit ergo samuel ad saulem. Quare in-
 quietasti me: vt suscitarer? Hec est enim fraudulentia maligno-
 rum spirituum: vt quod vltro faciunt & dictant hominibus faci-
 endum: operose dissimulent vt hoc facere videantur inuiti. Si-
 mulant se coactos: & quasi exorcismorum virtute extractos fin-
 gunt: & quo minus caueantur: exorcismos quasi in nomine dñi:
 aut in fide trinitatis: aut incarnationis & passionis virtute con-
 ceptos componunt/eosdemq; hominibus tradunt exercentibus
 eos obtemperant: donec eos secum crimine sacrilegii & pena
 damnationis inuoluant. Transfigurant etiam se interdum in
 angelos lucis/honestā sola precipiunt/illicita prohibent:mundi-
 tiam consecantur: vtilitatibus prouident vt quasi boni & ppi-
 cii familiarius admittantur: audiantur benignius/amentur ar-
 tius: facilius exaudiantur: habitum quoq; induunt venerabiliū
 personarum: vt eis maior & promptior reuerentia impendatur
 ¶ Et ait saul. Coartor nimis. Siquidem philistii impugnāt ad-
 uersum me: & deus recessit a me: & exaudire noluit neq; in ma-
 nu prophetarum: neq; per somnia. Vocauit ergo te: vt ostende-
 res mihi quid faciam. Ac si aperte dicat in desperationis abyssu
 precipitatus sum. Impugnāt homines/deserit deus: & ego
 ad te qui vtrifq; in veritate inimicaris confugio: vt quasi doctor
 discipulum doceas: quid me in tanta angustia oporteat facere.
 Licet enī eū cui loquebar crederet samuel: tñ in veritate erat
 angelus sathane. Nec potuit ei ignorātia suffragari: cū nemini li-
 ceat ignorare creaturam que se appetit adorari/infidelem &
 peruerse voluntatis esse. Sciebat etiam illicitum esse arolos: &
 magos inquirere & de futuris sollicitare phitonem. Q̄ si eum

Virgil. in. vi.
lib. eneid.

Deutero. vi. 7
Leuitici. iiii.

Malignorum
spirituum ma-
licia.

Spūs mali-
gni conant ser-
uire hoibus.

Philistii.

Ad q̄ ignorā-
tia nō patitur.

ignorantia persone excusat/melioris conditionis erunt stulti q̄
 periti/& pueri si q̄ recti. Et ait samuel: non equidem verus: sed
 umbratilis et ficticius: & quo dignus est impius et reprobus cō
 sultator. Quid me iterrogas: cum dñs recesserit a te: & transie
 rit ad emulum tuum? Responſionis initium fidei consentaneū
 est: & accommodū rationi? Quid enī cōferet creatura illi quem
 deus deserit: & cui diripit spolia? Sed sensum ad id quod suum
 est hostis & fidei inimicus diuertit imiscens falsa veris/& men
 dacia fide veritatis obnubilās. Sequitur enim. Faciet tibi dñs
 sicut locutus est in manu mea: & scindet regnum tuū de manu
 tua: & dabit illud proximo tuo dauid: quia nō obedisti voci dñi:
 neq̄ fecisti iram furoris ei⁹ in amalech. Idcirco quod pateris fe
 cit tibi dominus hodie/& dabit domin⁹ etiam tecum israel in
 manu philistinorum. Cras autem tu & filii tui mecum eritis.
 Sed & castra israel tradet domin⁹ in manu philistiim. Exitum
 quidem belli fideliter infidelis exposuit: sed tamen verborum
 tendiculis infidelem & infelicem animam fraudulēter decepit.
 Deuiantis siquidem cōfirmat errorem: & impenitenti post exi
 tum quietem repromittit. Cum enim dicit dominū impleturū
 que locutus est in manu mea: se proculdubio simulat samuelem
 per quem sauli que denūciat locutus est dominus. Cum autem
 subiungit cras tu & filii tui mecum eritis: verum quidem: sed frau
 dulenter enunciat. Erat enim in die sequēti sibi manū ex despe
 ratione iniiciens ad inferos trāsiturus: habitur⁹ partem cum eo
 quem auaritia/fastu/obſtinatione mentis fuerat insecut⁹. Sed
 falso blanditur/ingerēs spem quietis: dū se gestu & verbis men
 titur samuelem: cui certum est collatam esse in quiete sedem a
 domino inter eos qui inuocāt nomen eius. Quid ergo sauli sa
 muelis sui vel potius phitonis p̄uere responſa? Potuerat forte
 nō premunitus sperare meliora: et salutem dū alieno cōfodere
 tur gladio expectare. Oraculi vero vanitate certioratus gladio
 suo incubuit: & in extremis agens dū pprie glorie cōsulebat qui
 fortius mori potuisset in prelio: aurā verborū pertimuit/& in
 firmi & p̄strati animi consilio corporis & anime mortē asciuit.
 Glorientur gentes in fortitudine sua/auctores earū dicāt vnus
 quisq̄ qd̄ sentit: dū herou suorum titulos p̄dicāt: dū magnorum
 virorū fortitudinē preconātur. Bibat illis auctorib⁹ catho vene
 num Vultcius dextras & mentes sociorū armet ad voluntariā
 mortē. Per māmillas ad cor venenū aspidū insanabile de opa
 tra traiciat Lucretia alienam impudiciā sanguinis sui effus

j. Regū. xxxj.

sione cōdemnet. Ego euenire posse nō arbitror: vt cuiuscūq; difficultatis articulo liceat ppria auctoritate homini sibi mortē in ferre: nec etiā vbi castitas periclitat̄. Licet hūc casum videatur excipere doctor ille doctorū cui in sacrario l̄ranū vix aliquem au deo cōparare. Hec mors oīno desperatorū est: & eorū q; licet corpore viuant iā mentis morte premortui animo viuere desierūt. Vtiq; non viuorum: sed iam mortuorum mors est. Infidelium regūz percurrere seriem. Ieroboam/achab/iezabel/nabugodonosor/sennacherib/& alii quorū errores non sufficio enarrare quid lucrati sint in vatib⁹ suis qui videbant eis falsa & stulta: nec aperiebant iniquitatem eorum: vt eos ad penitentiam prouocarēt. Omnes utiq; euanuerunt post principem vanitatis & dum scire quod non licet vel aliter q̄ licet appetunt/ad inane & nihilum redacti sūt. Reges vero israel infidelibus sociati: quia cum regum iuda alii boni alii mali fuerint: reges israel omnes reprobi extiterunt. Lingue archana dei celūq; inquirere quid sit: ait Catho: quia quod de te statuit deus citra tuam sollicitudinem potest expedire. Egregie quidem ethicus. Omnē crede diem tibi diluxisse supremū. Grata superueniet que non sperabitur hora. Veritas autem sibi vbiq; consona est: nec a se licet a mendacii habitaculo proferatur quandoq; discordat: sicut nec mundicia dum sui itegritate viget quarūcūq; sordium vicinitate polluit. Ipsa mortem indicit non timeri: & ad eam excipiendam nos horris omnibus precipit preparari: vt quo minus de diurnitate vite presumitur: in cultum honestatis virtutum gradibus auidi⁹ curatur. Mors siquidem necessarium munus est nature iam corrupte. Corruptio nāq; mortis origo est. Tolle corruptionem: sectare integritatem mūdiciē & virtutis/iā immortalitatis viā ingressus es: & quādam diuinitatis tue arcā apprehendisti. Apprehendisti inq; an accepisti? Sed vt fidei⁹ loquamur. & accepisti & apphēdisti. Nō est enī volētis neq; currētis: sed miserētis dei. Quis scit qn̄ veniet: sero/an media nocte/an gallicantu/an mane? Vt enim ille ait. Nihil morte certius est: nihil hora incertius. Que utiq; nō timenda est q̄si malū: sed q̄si malorū finis cū venerit gratāter amplectēda. Vnū est qd̄ totis mētis & corporis viribus fugiendū est. Quid illud sit queris. Turpitudine & totius species inhonesti. Hec enī faciunt mortē terminum non esse malorū: sed antecedentiū et succedētium copulā. Ad hanc fugiendam non oracula vatum/non phitonis consultatio necessaria est: fidelius & ytilius ad hoc ratio data consulit. Catho

De Ieroboam
Achab. Jezabel.
Habuchodonosor. & Sennacherib.

Roma. ix.
Marci. xij.
vt. ff. de cōdi. & demō. l. j.

Roma. ix.
Marci. xij.
vt. ff. de cōdi. & demō. l. j.

vt. l. r. ff. de
bonis eorum q
sibi mor. psci.
r. l. f. q. testa. fa
cere pos.
Hic pulchrum
exemplum gentium
q. q. se non de
bet occidere.
vt. l. r. militibus
l. de testa. mi
li. r. l. si q. s. in
prin. ff. de leg.
iij.

Hic sagax p
uisionem nume
erga fallacia
demonum ipm
ad homicidium
inuitantium.

in libia extreme difficultatis angustia coartatus / hamonem io
ue dedignatus est consultare: ratus sibi ratione sufficere: vt per
suaderet seruadam libertatem. Et non modo dñationis cesaree
iugum sed omnem notam turpitudinis fugiendam / licet in eo er
rauerit: q̄ auctoritate propria vite mun⁹ abiecit. Quod nõ mo
do fidelium institutis: sed constitutionibus gentium & sapientissi
morū edictis constat esse prohibitū. Veteris quidem philoso
phie principes pythagoras & plotinus prohibitionis huius non
tam auctores sunt q̄ precones / oimō illicitum esse dicentes: que
piam milicie seruientem / a presidio et cōmissa sibi statione disce
dere: citra ducis vel principis iussione. Plane eleganti exemplo
vsi sunt: eo q̄ milicia est vita hominis super terram. Quid sic
tra iubeant oracula vatū: vel responsa phitonis? Proculdubio
minime audiendi sūt: quia cū periculo innocētie nemo anq̄ de
bet fidē. Si mihi non credis numā romanorū imperatorem fere
innocentissimum preter titum si placet attende. ¶ Dñ inuitare
tur ad homicidium petito capite ad sacrificia: cēsuit cepam esse ce
dedā reflectens ad innocētiā etiā peruersi numinis voluntatem
At cū hominis adicere a numine: capillos se pollicit⁹ est obla
turum. Cum ho spirit⁹ immūsus sitiret & sanguinē: piscem im
molandum esse rñdit. Sic itaq; cū ratio ei⁹ circumueniri non pos
set: vt traheret ad culpam imundorum spirituum testimonio /
colloquio deorū pronunciat⁹ est dignissimus. Nec est q̄ sub ex
orcismorum pretextu suū quis tueatur errorē qui ad minuendā
demonum ptatem: & ad distrahēdum qd̄ habent cū hoie fami
liaritatis cōmertiū instituti sunt / carentq; proprie virtutis effe
ctu / nisi in dei digito cōualescant. Porro spiritus sanctus discipli
ne effugiet fictū: & corpus peccatis subditum sui esse habitacu
lum dedignatur. Quicquid vero huiusmodi agatur ficticiū
est et fantasticū & veritatis substantiā nescit. Videtur quidē
adesse dum precibus & oblationibus inuocatur: & effectu peti
tionem prosequente sacrilegum errantis anime desiderium ad
impletur: abest autē tam longe vt subtracta tutela sui / eos quos
perfidia tanta exagitat / variis ludificationib⁹ demonum trahi
sustineat ad gehennā. Se siquidem ad huiusmodi flagitia pro
hibuit imitari publica voce ecclesie aduersus quā nec porte infe
ri preualebunt. ¶ Cum ergo sancti spirit⁹ gratia auctoritas ecc
lesie improbat⁹ / subtrahitur exorcismus / qui eis non tam vtū
tur q̄ abutuntur offendunt in spiritum: quo recedente eius sibi
nituntur virtutem & efficaciam retinere.

De speculariis: & q̄ maligni spiritus interdū futura prenoscent
& subtilitate nature & longa experientia temporis & reuelatio-
ne superiorū potestati. & q̄ sepe decipiūt aut decipiētes aut de-
cepti: & q̄ specularios mala idubitata sequūt. Ca. XXVIII.

Ruſtra ſibi ſpecularii blandiuntur q̄ nihil immolant
nulli nocēt ſepi⁹ profunt dū furta detegunt maleficiis
purgāt orbem: & ſolam vtilē aut neceſſariā appetunt
veritatem. Nō ſic impii nō ſic. Qui nō colligit inquit
mecū diſpergit: & qui nō eſt mecū contra me eſt. Dum hec domi-
no prohibente exercent impii: quid aliud faciunt q̄ calcaneū eri-
gere aduerſus prohibentem? Certe nimis eſt quod immolat qui
eiecto ſpiritu ſancto: idolatrie mētē pſtuit. Nimum eſt quod
immolat: qui pollutas aures demoniorū ſollicitat voce domino
conſecrata. Nimum eſt quod immolat qui motum corporis ac-
comodat ad deteſtabile ſacrilegium peragendū. Quid retinuit
creatori qui mētē/linguam/corpus/demonibus obtulit? An
non veritati fecit iniuriam qui integritatem eius in tāta corru-
ptione queſiuit? Plane nemo in talib⁹ per ignorantiam excuſa-
tur. Omnes em̄ in comune ſciunt aut ſcire debēt/hanc ignominia
fidei anathematis opprobrio condemnatam. Non utiq̄ hic ſa-
cramēto miles excipitur: pupill⁹ etate: mulier infirmitate ſex⁹:
ruſtic⁹ munere agricultare: qua publice vtilitati inuigilat. Licet
enim in diſpendiis rerū ſubueniatur eis per ignorantia iuris: in
ſubuerſione tamen fidei nullū ab ignorantia remedium eſt/ob-
tinente eo vt qui ignorat ignoretur: & inſipies in culpa/erudia-
tur in pena: et ſapienter puniet qui nolunt intelligere vt bñ age-
ret. Quis em̄ potuit diſcere/vt ſine labore a tāto labore ceſſaret
dū illud laborioſe addiſceret/vt laborioſe et peſtilenter erraret?
Non poteſt in fide ſine labore quieſcere q̄ potēs eſt ſollicitudine
mētis & exercitio corporis a fide deniare? Qui em̄ his nugis
obſequit fidem negauit: et infideli deterior eſt. Et licet verbis
deum cōfiteatur: ei peruerſis operibus cōtradicit. Nec facilius ē
hominem hmōi eſſe fidelem q̄ iudicem incorrupt⁹ qui diligit
mūera: & ſequit retributiones. ¶ Ceterū quod ſimpliciorū ani-
mos mouet ſcilicet per huiusmodi conſultationem abſcondita
futurorum manifeſtari non poſſe niſi per manum eius in cuius
potestate ſunt tempora et momenta: nodum non ingerit que-
ſtionis. Licet enim futurorum ſit vnus arbiter: q̄ et deus & do-
minus omnium eſt: tamen ex ſignis interdum hominibus in-
noteſcūt. Quid ergo mirum ſi ea quandoq̄ prenoſcant q̄ & ſub-

ps. i.
Luc. xi.

vt. l. si emanci-
pata. l. d. iur.
et fac. igno. et
ibi per totum
titulū. l. r. ff.
ps. xxxv.

tilitate nature vigent: & experientia temporis longiore & reuelatione superiorum potestatum de plurimis admonentur. Si ergo spiritus/corporis mole grauati: quos luteum carnis retardat indumētum/quorum acumen/turbati sensus corruptio hebetat: ex precedentibus aut quarumcūq; rerum iudiciis que sūt ventura coniciunt/qd prohibet spiritus ab omni nexu corporis absolutos: quos noxia moles nō tardat: rerum iminentium: aut in plurima tempora succedentiū premetiri euentū. Sed qui fere pridie natus est: post dies pauculos decessurus: medio tempore ex similib⁹ similia colligit: & de causis sibi iterim notis ratio cinatur in posterum nonne hoc facilius potest non modo antiquus/sed inueterat⁹ dierum: qui ab iniitio cōditus est plenus sapientia: & perfectione decorus. Quis adeo ebes est: & tarditatis egregie qui tanto temporis tractu pro parte ad ea conicienda que futura sunt non assurgat. ¶ Preterea propitiae potestates: que charitatis cultu: deuotione obediēdi domino assidue famulantur: eis quidem possunt & interdum creduntur occulta reuelare. Nec tamen statim verum est quod reprobi sentiunt: aut predicant: sed quandoq; quod suspicantur aut timent: vt videantur conscii secretorum properant nunciare. Quale est quod domino nascituro in templis egypti desolationē eorum & discessū suū demones templorū presides predicebant. Vnde illud apud trimegistum: de exterminio religionis idolatrie. Egypte iquit egypte erit cum religionis tue sole supererunt fabule. Et sepe quod ex necessitate faciunt: & coacti se sponte facere simulant quasi hominibus indignantes quibus se fingunt infensos. Sepe etiam mētiuntur aut decipientes aut decepti. Sed licet vera dū taxat enunciet: nihilominus aut compescendi sunt aut fugiēdi. Vnde in deuteronomio. Si surrexerit in medio tui ppheta: aut quis dixerit se somniū vidisse & predixerit signū atq; portētū & venerit quod locut⁹ est et dixerit tibi eamus & sequamur deos alienos quos ignoras: & seruiamus eis: nō audias verba prophete: aut somniatoris: quia temptat vos domin⁹ deus vester: vt palam fiat vtrum diligatis eum an non. Vnde plane intelligitur: quia & si contingant que a diuinatibus non fm deum dicantur: non sic accipienda sunt vt fiant que precipiuntur ab eis aut colantur que colūtur ab eis. Sed nec apostol⁹ in actibus apostolorum imundo spiritui pepercit: quia in muliere vētriloqua apostolis & predicationi eorum testimonium perhibuit veritatis. ¶ Nihil vero aduersus pestem istam salubrius est: q̄ si quis

Ezechielis.
xxvij.

Demonēs predicauerūt aduentū christi.

huiusmodi vanitati omnino aurem subtrahat. Gratias ago deo qui mihi etiam in teneriori etate aduersus has maligni hostis infidias beneplaciti sui scutum apposuit. Dum enim puer ut psalmos addiscerem sacerdoti traditus essem: qui forte specularia magicam exercebat: contigit ut me & paulo grandiusculum puerum premittis quibusdam maleficiis pro pedibus suis sedentes ad specularie sacrilegum applicaret: ut in unguibus sacro nescio oleo aut crismate delibutis: vel in exterso & leuigato corpore peluis: quod querebat nostro manifestare indicio. Cum itaque predictis nominibus que ipso horrore licet puerulus essem demonum videbantur: & premittis adiurationibus quas deo auctore nescio socius meus se nescio quas imagines tenues tamen & nubilosas videre indicasset: ego quidem ad illud ita cecus extiti ut nihil mihi appareret nisi ungues & peluis & cetera que antea noueram. Exinde ergo ad huiusmodi inutilis iudicatus sum: & quasi qui sacrilegia hec impedire ne ad talia accederem condemnatus. Et quoties rem hanc exercere decreuerant: ego quasi totius diuinationis impedimentum arcebar. Sic mihi in ea etate propiciatus est dominus. Cum vero paululum processissem: flagitium hoc magis & magis exhorui: & eo fortius confirmatus est horror meus: quod cum multos tunc nouerim / omnes antequam deficerent / aut defectu nature / aut manu hostili beneficio luminis orbatos vidi: ut cetera incommoda taceam quibus in conspectu meo a domino / aut prostrati aut perturbati sunt: exceptis duobus: sacerdote videlicet quem premisi: & dyacono quodam qui speculariorum videntes plagam effugerunt / alter ad sinum canonice: alter ad portum cellule cluniacensis sacris vestibus insigniti. Eosdem tamen pre ceteris in congregationibus suis aduersa plurima postmodum perpeffos esse misertus sum. Sane si ad expugnandum hunc errorem concursus rationum & catholice matris ecclesie auctoritas non suppeteret: vel exempla malorum cum sufficiunt extirpare. Sicut autem nemo potest bibere calicem dei & calicem demoniorum: aut duobus dominis seruire deo & mammoni: sic gratiam dei & huius malicie exercitium nullus assequitur. Sed ecce quasi punctim & quasi subula sententiam prosequor fidei: & morum inimicam cum eam cesim spiritus mucrone / capulotenus transuerberare sufficiam. Feriatur ergo semel in manu forti: & brachio illius qui ad submersionem egyptiorum diuisit mare rubrum in diuisiones / & secundo opus non erit. Non est enim qui de manu illius possit eruere? Educat igitur

i. Corin. x.

Lucc. xvi.

Exodi. ix.

ps. cxxxv.

Job. x.

Ad Hebre. x.

Deutero. xviii

gladium moyses & prosternat egyptias abominationes: & abscōdat eas ne appareāt in p̄spectu fidelium in sabulo sterilitatis sue. Loquatur verbum / sentētiā proferat in condemnationē errorum: quos diutius a domo tua abigere pcraui⁹. ¶ Verbum siquidē gladius est bis acutus: viu⁹ & efficax penetrabilior omni gladio ancipiti / pertingens vsq; ad diuisionē anime & spiritus: cōpagū quoq; & medullarū / discretor etiam cogitationū. Insensatus est qui hoc gladio imminente non timet. Et ecce in facie ecclesie in cōspectu omniū imminet. Deniq; & in omnes dirigitur. Inquit enī. Quando ingressus fueris terram quā dominus deus tuus dabit tibi: caue ne imitari velis abominationes illarum gentiū ne iueniatur in te qui lustret filiū suum aut filiā suam ducens per ignem / aut qui ariolos sciscitetur: & obseruet somnia atq; auguria: ne sit maleficus: ne incātator / ne phitones consulat et diuinos / & querat a mortuis veritatē. Omnia enim hec abominatur dominus: & propter huiuscemodi scelera delebit eos in introitu tuo / perfect⁹ eris & absq; macula cū domino deo tuo. Gentes iste quarum possidebitis terrā / augures & diuinos audiunt. Tu autem a dño deo tuo aliter institutus es. Quis ergo dubitet hec criminalia & non modo languorē sed fidei exterminiuū esse: quod tanta diligētia ppheticus immo spiritus sancti sermo eraditur. Abominationes sunt dicēte domino: & homo se supra hominē fieri opinatur cū istorum asscut⁹ est diciplinam: propter huiuscemodi scelera delete sunt gentes & humana temeritas se in his multiplicari confidit.

¶ De phisicis theoreticis & practicis. Capitulu. XXIX.

Phisica qd ē

Licet tamen vt de futuris aliquis cōsulatur ita quidem si aut spiritu polleat prophētie: aut ex naturalib⁹ signis quid in corporibus animalium eueniat: phisica docente cognouit: Aut si qualitatem temporis imminentis experimentorū iudiciis colligit: dū tamen his posterioribus nequaquam quis ita aurē accōmodet: vt fidei aut religioni preiudicet. Sed nec primi audiēdi sūt nisi in eo quod loquūtur a domino quā nūq; religionē ipugnat: quia verū nequit esse vero contrariū: nec bonum bono. ¶ At phisici dum nature nimitū auctoritatis attribuūt: in auctorē nature aduersando fidei plerūq; impingunt. Non enim omnes errores arguo: licet plurimos audierim de anima / de virtutibus & operibus eius: de augmento corporis & diminutione / de resurrectione eiusdem / & creatione rerum / aliter q̄ fides habeat disputantes. De ipso quoq; deo interdum

ita loquuntur: vt si terrigene tentarent astra gigantes: & inani conatu cum enchelado/ vt eis ethne onus ignifluū imponatur/ cupiant promereri. Sed in his facile labi possunt quia quāticūq; ingenii vires/ citra profūditatem difficultat (que in his vertitur subsistunt: vbi vero deficit intellectus/ fidei ratione deducta: que media est restat sola opinio. Cū vero de inferiorib⁹ querit: puta de cōplexione aīalis: de causa & cura egritudinis/ eis oīno nihil deest p̄ter effectū operis si is desiderat. Et qdē theorici quicq; suū est faciūt. Et forte p̄ amore tuo amplius erogabunt: ab eis singularum rerum causas & naturas accipies. Sanitatis: egritudinis: & neutralitatis censores sunt. Dant sanitatem verbote nus: & conseruant. Neutralitatem iūbent istuc diuertere: egritudinis preudent & docent causas: indicant ei initium augmentum statum & declinationem. Quid multa? Cum eos audio/ videntur mihi posse mortuos suscitare: nec esculapio mercurio ue creduntur inferiores: veruntamen in eo magna mentis ammiratione distrahor & perturbor: q̄ a seipsis tanto verborū conflictu/ & collisione rationū dissiliunt & discordant. Vnum profecto scio: contraria simul vera esse non posse. Quid de medicis practicis dica? Absit vt de eis quicq; peruersum loquar. In manus enim eorum exigentibus peccatis meis nimis frequenter incido. Non sunt exasperandi verbis: sed potius demulcēdi obsequio. Nolo me tractent durius: nec etiam sentire audeo quod omnes clamant. Dicam ergo cum sancto salomone: quia medicina a domino deo est: & vir sapiens non contemnet eam. Nemo siquidem magis necessarius est aut vtilior medico/ dūmodo sit fidelis & prudens. Quis enim preconia illi⁹ declamare sufficiat: qui salutis artifex/ procurator vite/ in eo dominum imitatur: & vices eius agit: q̄ salutē quam ille operatur & quasi dominus & princeps donat/ iste iconomus et minister procurat & dispensat? Nec ad rem attinet: si qui pseudo gratiam vendūt & qui iustiores videri volunt dum nihil accipiant anteq̄ eger conualescat: in eo inigores sunt q̄ beneficium temporis immomunus dei manibus suis ascribunt: cum ille quem dominus erigit: & vigor nature conalescentis citra operam eius fixerat erigendus: quis istud iam paucorum sit: sibi inuicem suadentibus & replicantibus medicis. Dum dolet accipe. Nec moueor si opera eorum in se compugnēt: cum sciam contrariorum plerūq; esse eundem effectum. Sed cum inter manus eorum quis in fata colapsus est: tunc necessarias producēt rationes: quibus appare

Encheladus
gigas.

De medicis.

Ecc̄i. xxxviij.
Medicina qd
ē s̄ salomonē.

Polícratici de Curialiū nugis.

Color rhetori-
cus qui dicitur
occupatio.

bit q̄ vita eius non fuerat ulterius protendenda. Et vt dicitur
quos longa afflixerunt inedia: iam mortuis sorbiciūculas faci-
unt & inutiles: & delictos preparant cibos. Expectas forte vt
dicam quod dicit apostolus / quia hii sunt / qui homines officio-
sissime occidunt: sed frustra. Absit enim vt hanc contumeliam
proferam: quam si forte audire volueris: senecam / pliniū adeas
& sydonium: qui hoc in aurib⁹ tuis / clamore valido replicabūt.

¶ Explicit liber secundus.

¶ Incipit prologus libri Tertii.

Ultorum hostis fio: dum ineptias nugato-
rum excutio. Qua de causa ocjari & filere de-
creueram: sed alterum mihi negociorum tu-
multus excutit / alterum motus animi inter-
rumpit. Qui enim sub potestate constitutus
est: si sapit obtemperat imperio presidentis.
Quem stimuli affectuum pungunt: dissimu-
lare non potest quin moueatur ad formam passionis. Exultat
ergo quem gaudii aura demulcet / spes inducit hylaritatē: met⁹
trepidat: dolentis animus merore confunditur. Hec apud singu-
los alternat facies boni aut mali. Verum sensus malorum alti-
or est & sepius in omnes incurrit. Quis est enim qui malorū
asperitate sepius non vratur q̄ demulceatur fomēto bonorum?
Rarus est qui totius fortune impetum a se toto possit arcere.
Qui suis viribus preualet: in amici aut familiaris corpore vel
forte tentatur: licet parum humanus sit: quem extrancorum
iactura non concutit. Non satis homo est quem aliena non mo-
uent. Sed sapientioribus iam venit in dubium: an quicq̄ homis
recte sit homini alienum. Virtutis vero processus ambiguita-
tis huius nodum soluit / cum & comicus nihil humani alienū a
fereputet / & magister celestis hominem homini diligendum
docuerit vt seipsum. Vnde patet indignum esse tanto magi-
stro discipulum qui veritati non gaudet: & aduersus publice sa-
lutis hostes non excandescit. Eos vero pro parte presentis opus-
culi aliquatenus tangit intentio: & nugas eorum quo potest &
consuevit / telo discutiet.

Matth. xxij.

¶ Explicit prologus libri tertii.

¶ Incipit liber tertius.